

A'gashu M.

77/1

KISGRAFIKA

KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE ÉRTESÍTŐJE

Ku/35

KASS János rézkarca C2

GONDOLATOK A GRAFIKÁRÓL

Ez az írás a Magyar Nemzeti Galéria 1976 októberében megnyílt „Mai magyar grafika és kispasztika” című kiállítása kapcsán íródott, és grafikánk, illetve a kortárs grafikusok legjellemzőbb vonásait, erényeit, céljait, és az azokhoz vezető utak 30 évnyi tanulságait elemzi nagy hozzáértéssel és szeretettel. Éppen ezért gondolt szerkesztőségünk a tanulmány közreadására.

vetésre kínálkozik az alkalom, hogy áttekintsük grafikai művészetünk természetét, most hogy lezajlott leumi, pályázati kiállítási felkérések egy része, amelyek — sajnos torlódva — igényelték azt az eleven ni készenlétet, képzeleti és véleménykésztséget, amellyel a rajzi gondolkodás reagál az eseményekre. litásokat jól tükrözö artistikumával hívta magára a figyelmet — képzőművészetünk ágazatai közül il művészete — az utóbbi évtizedekben.

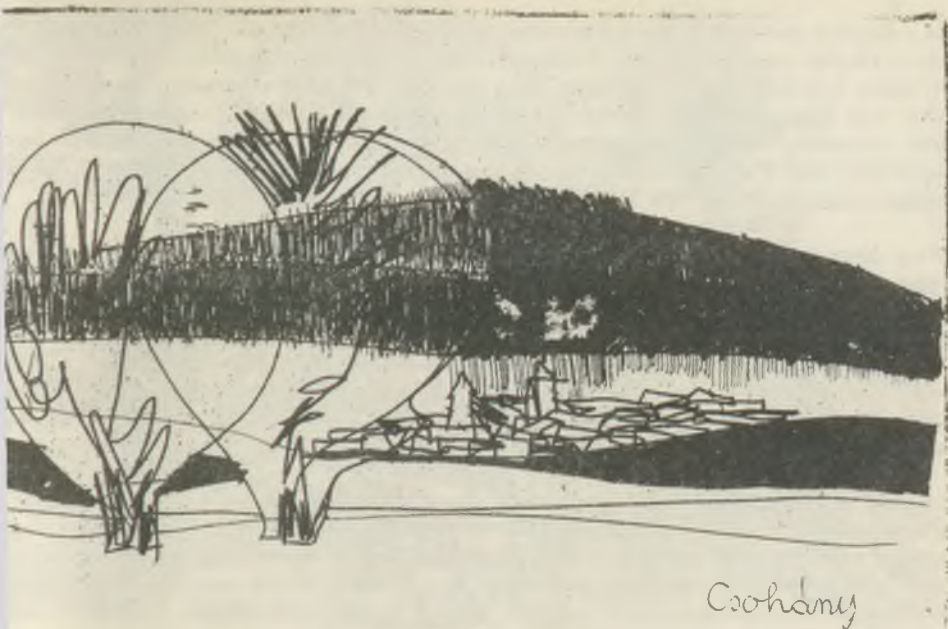
ti, vonzó, jelentékeny összképének eredőit mérlegeltük többször, — egyéniségek és csoportjelensé- ühelytitkaiból, a technikák sokféleségéből, s a mesterségbeli felkészültség fokából igyekeztünk egy- ekek látszó kérdéseinkre választ kapni. Elsősorban arra, hogy mi az oka a grafikai művészet újkeletű tségének? Hogyan lehetséges az, — ami még hozzá igaz is — hogy ez a korábban inyenceknek való, lis érzéket, műgyűjtői szenvedélyt, vagy éppen egy kis sznobériát is igénylő kép-fajta: most saját ségére, mi több, falakra talált, otthonokban és középületekben, — magateremtette látogatókra, ér- i kiállításokon. Hogy olcsóbb a festménynél, könnyebben hozzáférhető, — ez alapos ok — de vala- azért történnie kellett ahhoz az idők folyamán, hogy — például a festmény illúzióját oly kedve- ímelő — színes olajnyomatok helyett a kispénzü emberek ízlése is befogadja a grafikát, — ezt a ke- ki nem töltö, paszpártus, fekete-fehér látványt, — s ha színesként is, — de mindenképp papír-

Ha a végéről, és külleme szerint ragadjuk meg a kérdést, és leegyszerűsítve azt gondoljuk, hogy a grafika „divatossá” vált, mert szellemében és hatásában a modernség, a jó értelemben vett esztétikai sikk és kellem új örömet nyújtja, — akkor máris hozzáképzeliük elsőszámú kedvelőit, a fiatalabb korosztályokat. Ha a grafikai művek tartalmára is tekintünk, s ezen a réven nyert, hasonlóan kedvező befogadásokra, — abból magának e művészeti ágának az a jellege derül ki, hogy modernsége sokféleképpen koroszerű. A tájak, csendéletek a különböző korosztályok ízlésének téma-összekötői. A „mai élet”-téma inkább a fiataloké. Azután már igencsak csipkerózsikán kellett aludnia annak, aki társadalomtudományi elméletek híján is, hamar rá ne ébredne, hogy ezek a „fiatalabb korosztályok” valamelyes dolgokban a réginél merőben más, de egy-húron pendülnek. Új történelmi korba születtek, másként értik az egymással ellentétes múltbeli osztályigényeket. Új fraternitásra léptek egymással, keresztbe-tegeztek a régi osztályelőítéleteket. Ezek a korosztályok kipróbálták egymás helyzeti előnyeit és hátrányait foglalkozásaikban, s azokat fregoliöltönyként vállfára terítették, hogy közös munkaruhából vallhassanak színt. Olyan vérátömlesztés történt az egész szervezet, a társadalom érdekében, amelynek megújító hatása átjárja, és rokon üteműre hangolja a régire beidegződött szervi funkciókat is. Nem véletlen e biológiai hasonlat társítása a képzőművészettel, mert a tünetek okát eredőiben keresi. Ha a formát, a megjelenés grafikai jellegét a közönség igényli, — annak valamtól, valamiben találkozni kellett a tartalom igénylésével is. Ez a formák hatóerején dőlt el.

Gyökerétől nézve a címbeli tárgyat, — elsőbben is rajzművészetünk *műhelyeinek jellegéről* kell szólnunk. Azt látjuk a visszatekintésből, hogy korunk grafikája helyesen vett irányt a célhoz, egyenes utat kapott azáltal, hogy rajzolóink a legkiválóbb mesterek irányításával képezhették magukat jövendő tudományukra. Ebből következett az is, hogy a vonalművészet régi nagy sugallásaira is figyelmeztet, — s ki tudja hogyan, de csendesen mögéje lépett az egyetlenegy művészi megrendülés élménye: a *rajzolás áhitata*. Minden eldől azon, és azokban a pillanatokban, ahogyan, és amikor a fiatal művészt sorra megérinti egy-egy halhatatlan vonal mozdulata.

... Az, ahogyan a vonal kipermetezett Rembrandt ujjából, hánytorgatott szívtől lüktetve; ahogyan Goya kezén átízottak a vonal lidércei, süketen is előrehallott százados vádja az embertelenség ellen; ahogyan Leonardo reneszánsz-keze szerkezetére bontotta és a hajszálerek gyengédségével írta át szárnyalásának gyönyörű és végzetes történetét; ahogyan Dürer áhitatra kulcsolt kezét feltépték és vésőre fogták apokaliptikus látomásai, — de meg az a közelebbi, magyarul múltas mozdulat is, ahogyan Nagy Balogh János erős keze kubikos targoncát emel, — ahogyan Nagy István a nádfedelű kunyhók és parasztarcol drámáját rovásírásának tömör történelmébe sűríti, — vagy ahogyan Derkovits Gyula dühe írja ki a nyomor küszöbére a belépési tilalmat a bendőnek, hogy tekintetével se gyalázhassa a tisztas éhhalált . . . Há mindez, ha vérvé válik a tehetséggel megáldott embernek, ha képes rá, hogy újra meg újra hozzájuk foglyamodjék, nem másért, mint az áhitatért, amellyel kezük ceruzát, tollat, vésőt fogott — akkor, és azaz megszerzi magának az emberi és mesterségbeli jogot a hiteles megszólaláshoz.

Ódonnak tűnik ez a régiekhez való folyamodás? Lehet. De egyrészt igaz, mert e gondolatok valóságárgárd az kezekedik, hogy nem elméleten alapulnak, hanem a jelenkor alkotóival folytatott sokéves eszmecsereken. Másrészt igaz ugyan, hogy ez a folyamodás csak egyik oldaláról, az átszellemültség felől közelít a ihletett alkotás feltételeihez, — viszont már ennek az egyetlen műhelytitoknak a felfedezése is lehetővé teszi, hogy a művész a maga benső ígézetére hallgasson. Ez az a fajta koncentráció, amelyben az alkotó esztétikai törekvése nem választható el a hivatásbeli etikától. Eredménye pedig, hogy a mű nemcsak hogy nem hazug, — tehát a forma nemcsak hogy fedi a tartalmat, hanem el is mélyül a tartalomban, s így nem lehet felszínes, vagy esetleges. Egyfajta művészi alapmagatartásról van itt szó, amelyből kiindulva a művész, önmagán keresztül egyben a saját korának kifejezésére is törekszik. Ehhez azonban sem az osztály, sem a képzett rajzolóli tehetség, — még ha elmélyülten kíván is alkotni — nem elegendő önmagában. Az ihletettséggel nem hermetikusan bezáruló palack, melyben a művész báván élheti széptevő napjait. Az áhitat régi és újkori mesterei egyben társadalmuk legérzékenyebb gondolkodói is voltak. Életműveikben kor problémái nem a kész művészeti stílusba épülnek bele, mert ezt, — a korstílust — ők maguk formálják véleményük súlyával és színezetével. Gondolkodásuk természete olyan, hogy művésziileg is konkrétálja életélményeik lényegét, körüljárja érzéseiknek jellegét, oly elevenen, hogy ezzel egyben formaképzeteket teremt magának, — egyéni stílusát alakítja, gondolkodva alkot.

Csóhány

tározott művészegéniségek természetes igénye önmagukkal szemben is, hogy újat, új módon alkot-
c. A régiből az ódonság vonzerejét nem tagadják, az elavultat ellenben jó érzékkel elvetik, felismer-
hogy ami annak vesztét okozta, már annakidején is a sivársága volt, -- a formai sivárság tartalmi oka
az, hogy saját koráról sem tudott elevenen vallani. Vincent van Gogh nem győzte az életnek ezt a
szeti holtánnyilvánítását ostorozni. Egyhelyütt a fotografálás kezdeti fázisával teremt hasonlatot a
ó naturalizmus jellemzésére: „Az ásó ember, ha lefényképeznék, bizony nem árna többé.” Életmű-
zonyítja, hogy formáinak, színeinek dinamizmusával életérzésének forrponított tartott izzását, sűrű-
hívta felszínre, — az utókor számára ez az öntermészetéből, vívódásból sarjadó, teremtvé-újító al-
magatartás azt a lehetőséget közvetíti, mely a stílusoktól függetlenül rejti magában korról-korra az
mák keletkezésének titkát, — nem küllemét, hanem magvát.

n nemcsak az egyes alkotónak, hanem egy-egy korszak együttes művészetének is mindenkori jel-
je, hogy az újnak megteremtésére, az új hang megszólaltatásával törekszik. Óhatatlan, hogy
ütt néhány szóval ne jellemezzük ennek az „újnak” bizonyos ismérveit, egyúttal máris kizárva azt,
:supán keletkezésének ideje szerint új, ami csak mostani, — de modernsége mögül az ásatagság ki-
zemével néz reánk.

ő fogalmával is megjelöljük viszont az újnak egyik fajtáját, a még nem voltat. Ehhez sze-
tüstént két másik időhatározó, — a mióta új? és a meddig új? -- kérdése. Ugyanis a formafelhasz-
újdomsága is keltheti az újnak benyomását, — de ez nem biztosít a „még-nem-volt” igazvoltáról.

mák jelentésének kell újnak lennie, ez a művészeti újnak eredője, mert ebből érezzük ki mindennap-
korjellegét, majdolyan világosan, mint azt, hogy a mába élünk. Az eszmén tudatosuló történelmet,
majd a jövőben írhatnak meg rólunk, mi magunk akkor érezzük valóságnak és jelennek a művészet
ha ilyesmit mondhatunk róla: csakugyan, lényegében ilyenek vagyunk, ez a dolog belőlünk való.

De a valójában jelenidejű, korszerű művészettel kapcsolatban is természetesen merül fel a második kérdés: de meddig? meddig új ez? Mert ha valamely művészeti jelenség például még a primitíveknél merült fel újként, — és jóval később mégis képes volt a művészet arculatának megújítására, akkor fel kell tennünk, hogy abban az *értéknek* olyanféle ígérete, aminek utólagos bizonyítéka a *maradandósága* lett. Az érték mindenképp megkívánja az alkotás minőségi színvonalát is. A minőség azonban elsősorban esztétikai tényező, mely a változó korokban úgy, és azzal lép a tartalom, a formák jelentésének szolgálatába, ha annak teljes potenciális erejét, kifejtésének teljes lehetőségét érvényre juttatja.

Ehhez tehetséges művészek kellene. A többszámot itt azért is hangsúlyoznunk kell, mert történelmünk jelenkorában a kollektív művészi eszmélkedésnek attól is más a szerepe mint a múltban, ahogyan a művészet a közönsége felé fordul. Minthogy valódi kontaktust igényel, és kíván teremteni a tömegekkel, nem az eleve meglévő közérdeklődéssel számol, de nem közömbös számára az általános hozzáértés színvonala sem, így hát művészetével törekszik annak megteremtésére, és felemelésére, — és mivel korunkban teszi ezt — a hasonlat szolgáljon összesítésül: nem a katedrálisok útján teszi. Ehhez jó segítséget kap azáltal, ha az értékmegmaradás műbeli és jelenkori — közelebből a harminc éves fejlődésünk szóbanforgó grafikái — tanulságaihoz fordul.

Szelektál az eddigiből. De a rossznak elvetése, s a jónak megtartása az ítézőképesség objektivitásán túl, a többre való alkotói képesség kérdését is felveti. E tekintetben jut oroszlátnársz a jelentős egyéniségekre, akiknek a kollektívumon belül nem az a legfőbb értékük, hogy eredetiek, hogy senkihez sem hasonlíthatnak, — ami egyedi ismérv elsősorban — hanem az, hogy a valóban jelentős egyéniségek a saját koruknak kristályai, felszínre gyöngyöznek a kor terhének, vállalásának legigazabb tartalmát. Történelmi emberek, akiknek nemcsak tehetségük adatott meg, — de emberi-művészi etikájuk is: alkotói fogadalom, mit magukra szabtak.

Műhelygondolataink fonalán haladva nemcsak az alkotókkal folytatott eszmecserék igazítottak el, hanem közvetlenül a művekből magukból, a grafikánk harmincéves alakulásából nyert következtetések is. Ennek az ágnak a fejlődési formái látszottak leginkább alkalmasnak arra, hogy a képzőművészet egészére tartozó problémákat érzékletesebben, természetesebben, talán gyakorlatibban is — elemezhessek. Ebből adódott például, hogy a forma és tartalom összefüggésének — elméletben már ízeire bontott tudományos meghatározása mellett — olyan kevésbé megfogható, de azért működő tényezőket is fontosnak ítéltünk, melyekkel a jó művészet fokozottan él, s amelyektől művészetünk hőtöbblete várható: ez az a reménybeliség, hogy amit a művészet kimond, az meggyőző is legyen. Kolombusz tojása, hogy meggyőző csak az lehet, ami valamely erős, igaz élménnyel azonos művészi színvonalon szólal meg.

A kollektív élményanyag kimondásának korában élvén, annak szociális társadalmi jellege meg is jelöli a mit-, és hogyan-mondás alapjait, — ezzel a névadó stílus körvonalait is. Az egzakt tudományokkal szemben a művészeteknek megvan az a sajátosságuk, hogy míg amazok a fogalomhatározó szavakat, neveket, jelzőket, elméleteket, képleteket a gyakorlati teendőik táplálására, tudatosítására, gazdagítására tudják fordítani, — addig a művészetek időről-időre belefásulnak a nekik adományozott jelzőkbe, címszavakba, — ismételtetésük által azoknak jelentése megmerevedik, kimerül a számukra. S mivel nem az elvet, nem magát a célt vetik el, hanem a hozzá csak elméletben vezető utat tartják kétségesnek, — hát megkeresik maguknak azokat az eszközöket, amelyekkel életszerűbben tudnak bánni. Ilyen eszközök — a több között — az iméntiek: a mesterségtudás próbájaként a rajzolás áhítata, a korszerűség, illetve a maradandóság próbájaként az elevenség, és az értékről szerzett új bizonyosság.

Amitől — a harminc évből mintegy húsz éve — grafikánk tünt okkal a legjellegzetesebben korszerűnek képzőművészetünk területén, azt ezeknek — a művészetet belülről formáló — eszközöknek a segítségével tudta elérni. Természetes, hogy társadalmi újjászületésünk kezdetein az események gyorsabb pergése volt az, ami a művészek képzeletét fokozottabban aktivizálta, — míg a megvalósulás lassúbb üteme a fázisonként történő élményfeldolgozást tükrözi, — időt hagyott a formák beszédességére irányuló sokféle kísérletezésre is.

rszerű megszólalás formáit — a harminc éven belül — a grafika a festésznél korábban kezdhetett ér — már akkor felvértezhetette művészetünk tartalmi feladatait az erőteljes kifejezéssel a naturalizmus lyei ellenében, amikor az elméletek, — éppen természetüknél fogva — a gyakorlatban még nem mér- k fel, vagy nem tudták mindenben felmérni a csupán témáiban megjelölt szocialista valóságábrázolás művészeti nehézségeit. (Pedig nem kellett ördögösség például ahhoz, hogy kiszámítsuk: mit mivel- kár a jó szándékú naturalizmus is, amikor megkedvesítve, népeledelként kínálja az „optimista” szetet).

n ezeket a képzőművészetre háruló nehézségeket észlelve fogott hozzá a grafika, hogy a maga saját zeivel, — például a sokszorosító műfajainak néhány lehetőségével is, az események szinte publicisz- an eleven és gyors kommentálásával, olykor pedig költőien metaferisztikus képi hasonlataival, véle- sségével a kort dokumentálja. A festészet az akkori teendőihez, a tematikusan elbeszélő előadás- ioz hamarjában nem teremthetett új, korszerű kifejezésmódot, stílust (hagyományai megkötőbbek c) — így lehetőségei közül inkább vonzó színességével, a grafikáénál ismertebb hangjával, impozán- megjelenésével, ízlésalakító gyakorlatával tudott érvelni. Ez fontos előadói érvény, és előny, — de en ennek tulajdonítható, hogy a grafika közönségívó szerepének nem tulajdonított olyan je- ég, mint amilyenre időközben szert tett.

zatos térhódításában szerepet játszott az is, hogy területén korunknak egy szép eszméje — az alko- zület és cselekvés kollektív szelleme — a gyakorlatban érvényesült. A művészek társadalmi közölni- t, állásfoglalásuk élményszerűségét belülről, múltas emlékidézéssel is formálta a történelem, — zöm- lebejusi eredetük révén. Ilyen értelmű tömörülésük a tehetség jó minőségével, derekas dologhoz- il, és az újonnan beavatottak mesterségtiszteletével párosulva léphetett akcióba. S ezért mutatko- éppen a grafikában átütő erővel, mivel a festésznél jóval kisebb létszámú alkotók ifjú nemzedé- zül, az újoncok plebejusi profilja élesebben rajzolódott ki, s azt karakteresebben is tudta érvényre ni.

De talán nem tévedünk, ha eredetük mélyrétegeiben kutatva, abban a tényben is, hogy e nemzedékek egy része éppen a grafikához folyamodott — ami pedig nem közvetlenül kecsegtet a megnyerő ábrázolás, és a siker lehetőségeivel — valamiféle atavisztikus vonzódást vélünk felfedezni a gondolkodva alakító, művés mesterség iránt. Felmenőik között gyakran találunk — ha nem éppen foglalkozásuk révén — de mesterségértésükről, s abban való leleményükről nevezetes kisembereket, s e hajlamhoz nem ritkán társul, majd a művészetudban egyesül, az ösöknél is fellelhető költői mesélőkedv, — és véna. Ugyanez a jelenség gyakran mutatkozik a festészet és a szobrászat szóbanforgó nemzedékeinél is, — azonban a példák sokasága miatt is, ez már túllép az összehasonlítás-adta kereteken. Nem lenne azonban haszontalan annak beható kutatása, hogy milyen örökletes és szerzett képességek vezetnek éppen ma a múltból és éppen társadalmunk mélyrétegeiből a képzőművészet egyik vagy másik ága felé.

Annak is most van itt az ideje — s nem később — hogy jelenlegi grafikánk indíttatását, most már a harminc évre visszatekintőleg, osztályhangsúlyos voltában is mérlegeljük, — mivel fellépésének ez a jellege — éppen csoportossága szerint — volt új képzőművészetünk történetében. Az alkotóknak úgy kellett tehetségükkel sáfárkodniuk, s továbbművelésére annak tudatában kellett benső igényt támasztaniuk, hogy indulásuknak viszonylagos társadalmi előnyhelyzete, újdonsága, a későbbiek folyamán az egész társadalom szerkezeti törvényeként megszokottá, közszellemmé, közérzületté válik, — és művészetük kezdeti perspektívája fokozatosan a beérkezés felé tart, a közeg — a kulturális feltételek, amelyekben alkotnak — módosul és szilárdul, s azzal folyamatosan lépést kell tartaniuk.

Mindössze rajtolásuk tényét konstatálni, annak pozitív vonásait az okok és eredmények összefüggésének elemzése nélkül tudomásul venni, — ez annyiban is mulasztás lenne, amennyiben ezzel egy történelem-adta, sajátos kulturális-társadalmi értéktöbbletet hagynánk paragon, annak jövőbemutató tanulságai tekintetében. Gazdag műtörténeti feladat lenne az ilyen visszatekintés, és azt a — nemcsak szakmai — felelősséget is hátráná vállalóira, hogy a művészet tudományi szakkifejezések, elvek, normák, kategóriák mellett, s főleg a fűrgén-kreált esztétikai műszavak kontrollja-képpen, mégiscsak eleve nebb talajra, a tapasztalati megismerésre, alkotók gondolkodására, érzésvilágára és a művek tanuságára épüljön elsősorban. S amit így tudott meg, azt pontossága mellett is érthetően fogalmazza meg, — a művészekkel és a közönséggel némileg közösen értelmezhető szótár használatával. Ez nem degradálja a tudományosságot, viszont megkíméli az alkotót többek között attól a kényelmetlenségtől, hogy nem találja helyét a vonatkoztatott szakavatottságban, a közönség pedig a saját érdeklődésében.

Ezenmód — példának okáért — a művészeti kollektivitás általános *fogalmáról*, figyelmünk intenzívebb irányul annak *belső jegyeire*. Azok pedig oly világosan mutatják ki az alkotóművészet *emberi feltételei* között a szép, — ösztönös és tudatos — folyamodást a *közösségi szellemhez, mint etikai erőforráshoz* is, mi kezdőbességet és hűséget adott a közös vállalkozáshoz, kedvet a közös gondolkodáshoz, s ami egyik érzelmi forrása lett e csoportok művészetének.

De a mesterségbeli tudatosulás gyümölcsöző formája is volt ez a közösség. Hiszen nagyon okos, történelmi megfontoltságra vallott az akkori fiataloknak az az alapállása is, miszerint „kiváltságos” voltak a kizárólag a tehetségükkel párosuló alapos felkészültségükre kívánták építeni, — hivatásukhoz méltatlannak azt érezték volna, ha eredményeik plebejus voltokra tekintőn osztályszínezettel, a múltbani hátrányhelyzetükhöz viszonyítva kapnának pozitív értékelést. A maguk minőségi forradalmát ilyen értelemben kellett véghezvinniük.

Hogy voltak nagyszerű elődeik, néhányan, a mélyről jöttek múltbéli vállalásával, — ez példa volt, lelkesítő, — de súlyosbító is. Mert azoknak magányossága a korábbi társadalom művészeti szemléletében hívta fel utódaik figyelmét a saját teendőik újfajta nehézségeire. Arra, hogy nekik a művészetüknek kedvező atmoszférában ugyan, de a gyökeres társadalmi átépülést is meg kell fogalmazniuk, — ami lényeges és éles tartalmi fordulatot jelent a még hozzá nem érlelt formai kifejezés számára. Az újban való eszmélnkedésünk történetét kell tulajdonképpen élményszerűen tolmácsolniuk, hogy abban találjanak rá megszólalás új hangjára, — aminek hitelességét művészetük együttesének magas színvonalával is bizonyítaniuk kell.

Gacs G
1976

és 5. oldalon

HÁNY Kálmán rézkarca C3

ZLER Károly rézkarca C3

GACS Gábor rézkarca C3

kájukban ez a bizonyítás történik folyamatosan, — és természetesen visszhangra is vár. Jellemeztük zetőben a grafika fogadtatásának kedvező voltát a közösség részéről. A másik fogadó fél, a közvéle- y egyik legfontosabb hangadója, részben irányítója is: a *kritika*. A grafikának ehhez való kapcsolatát csönös várakozás jellemzi, — ami külön fejezetet kívánna — ezért itt csak a kérdés felületét érinthet- A grafika fellépésének határozottsága indokoltan benyomást keltő, mert azt a szellemet idézi, llyel ez a terület már felkészülése idején gesztust, és légkört teremtett a megjelenéséhez, — ami nem őség, hiszen azon alapult, hogy a saját eredményeire szigorúan fordította önnön ítélőképességét. Ez rozta meg a külső ítélethez, a kritikához való, önérzetesen figyelmes viszonyulását is. A kritikától yilagosságot és szakismeretet vár, — esetleg a szellemi együttaladás serkentő jeleit is. A hátráltatóa- nem veszi figyelembe. A negatív előjelűekből azt veszi fontolóra — ha az nem nyilvánvalóan illetékte- — ami érdemlegesen fordítható visszájára belőle, s ekként szolgál tanulsággal; ami viszont — hangvétele nt is — oktondinak tűnik, azt már csak azért is elveti, mert régen túllépett már a dorgálhatóság hatá- és életkorán. A kritikai magatartás alapjellegét viszont az színezi, hogy a grafika korábbi „feltörése” folyamatosan és hallgatólógasan is, „új csodákra”, üstökösökre vár, — s ebbéli türelmetlenségében a ájukon haladó bolygók fontosságát, de olykor természetük sajátos törvényeit sem ismeri fel. Míg né- ntjának ez az ingatagsága a fiatalabb nemzedékeket is gyakran teendők rejtélye elé állítaná, s míg felül, egymással merőben ellentétes igényeket támaszt a grafikával szemben, — addig az: tovább kálkodik.

jában az önmaga versenyre-hívását végzi folyamatosan a grafika, s ebben — ahogyan korábban nem tta, úgy most sem a kapkodva-tündöklés jeleit csillantja fel, nem jelentkezik látványos stílusfica- ban. A *fejlődés megbízhatósága a legjellemzőbb jelenkori grafikánk művészi és etikai arculatára*, — a fattilai munkálkodás csillagtörvényére emlékeztetve, az alkotásmód legbensőbb természete és a teg- g parancsa szerint. Ez a fejlődési ritmus nem a művészi kvalitás rovására érvényesül, nem teremt ké- ni helyzetet az alkotás számára, inkább kezességül szolgál, és mércét biztosít — az eddigiekben és az éniakban — a kiemelkedő tehetség megítéléséhez is, hozzájárul egy-egy zseniális alkotás, vagy akár ú kibontakozásához, nemkülönben a stabil és a rendhagyó értékek időben történő felismeréséhez. ezideig sem ment mindig ütközetek nélkül: részesült ezekben a most negyven-ötvenéves indító nem- jónéhány egyénisége, — ám nem fogott rajtuk a sokéves párbajra következő ellankadás, s a végülis vetkezett révbejutásukat sem tekintették nyugállománynak. Az akkor kiforrott must azóta is érleli i zamatát, az életművek kiteljessednek, miközben állhatatosan farkasszemet néznek az értéküket latolgtató, zavarbaejtett tekintetekkel.

A reájuk következő nemzedékeket igen hasonló művészeti alapvonások jellemzik, egyéniségeik egymástól-különbözése is fennál, gazdagon. De talán többen figyelik most, és többfelől — személyes karakterük csorbulása nélkül — a kor szellemében mozgó és aszerint viselkedő grafikai gondolkodás legújabb fejleményeit, a külföldieket is. Talán azért, hogyha nem akarnak a honi epigonizmus cipőiben járni, miért akarnak a külhoniban? Viszont a járt utakat ismerni kell ahhoz, hogy eredetiségük járatlan útját amazokért el ne hagyják. Műveik hangvétele általában elgondolkodó, olykor litteráris színezetű, finom csattanóikban aforizmás rövidség pendül meg; humoruk aranylik; szívesen kószálnak a mesék, mondák mezőin, komoly vagy derűs megilletődéssel; képirásukba pszichológiai jellemrajzokat foglalnak, vagy ódon tárgyak történetéről pattantják fel a zárat, de báráhány irányba széledjenek is gondolataik, felismerzenek hívásul közös hangjáról, mely vést csak akkor jelez, ha kispolgár közeleg feljűk nyájas farkasírhájában . . .

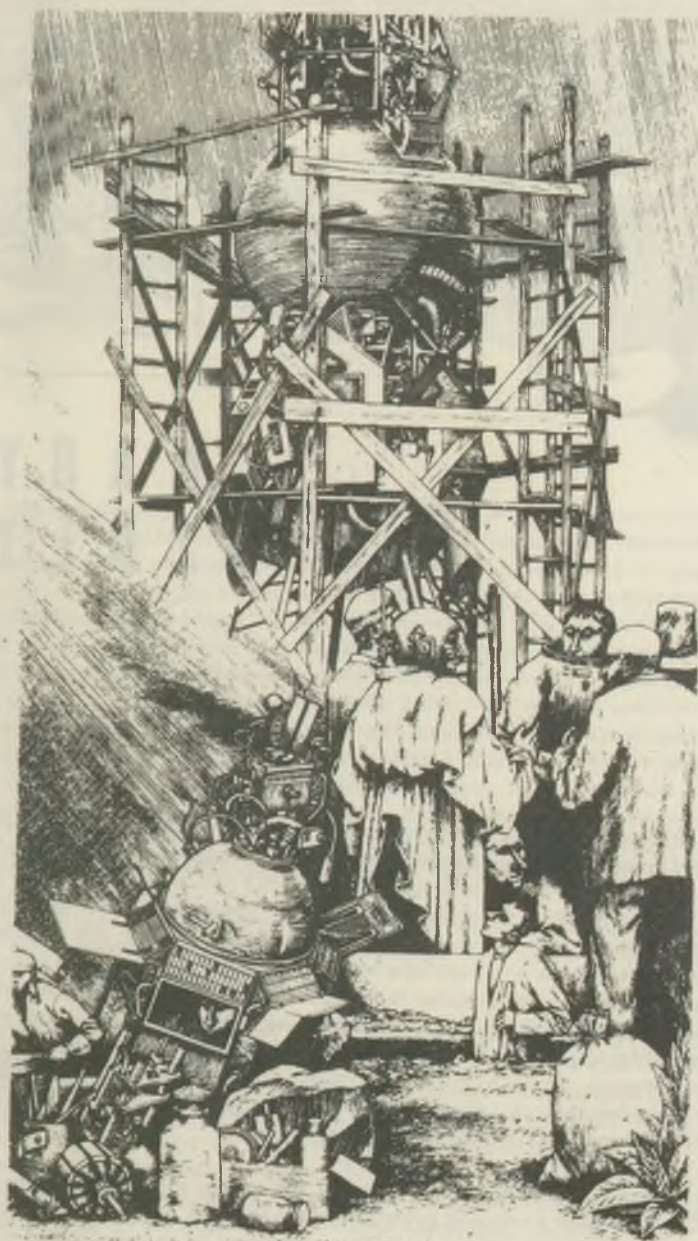
Dús képzeletük gyeplőjét hivatásbeli felelősségérzetük tartja kézben. Az ifjú művészek gondolkodói körében merült fel egy régóta esedékes kísérlet terve is, annak eldöntésére, hogy némely formai „modernség”, technikai bravúr, nem lépi-e át a vállalt és vállalható határterületét, az artisztikus képzetek keltését, — amikor a műveknek mélyértelmű címekeket ad tartalom gyanánt, s azokat ihlete forrásaként jelöli meg. Vajon nem a szabatos rajzolói készség, avagy az invenció és mondanivaló híján történik-e így? Ellenpróbaként a formanyelvben perfekt művészek akkuratúsan „rá kell állania”, — de nemcsak imitálva szándékát, hanem előlegezett bizalommal — ugyanarra a motívumra és tartalomra, amit az ábra eredeti készítője javall. Ha rajzának külleme szakasztott mása a mintának, akkor becsülettel vissza kell kérdeznie önmagát, hogy egyáltalán lehetséges-e, hiteles módon, akár sokszoros áttétel útján, ezekkel a formákkal a mondott tartalomhoz elérkezni. Természetes, hogy nem primitív utánjátszási próbáról van itt szó. De aki maga is tapasztalta már — s van-e grafikus, aki nem? — hogy egy technikai véletlen is gazdagíthatja olykor a tartalmas kifejezést, s ilyen okból és mértékben tudatosan is felhasználja azt, — az nem eleve elfogult a formaleménnyel szemben. Viszont: kongásáról is megismeri az üres hordót. Vagyis különbség van abban, hogy eszköznek, vagy célnak tekintjük-e a formák esetlegességét, — a mondanivaló szolgálatában. Ez is egyike a műhelytitkoknak.

Ezekbe bepillantani akkor van leginkább alkalmunk, amikor a különböző művésznemzedékeknek nyílik lehetőségük az együttes bemutatkozására, mint most, a Képzőművészeti Világhét programjában, a Magyar Nemzeti Galéria termeiben. E kiállítás muzeális kerete is hozzájárult az évfordulóval jubiláló mesterek — *Zichy Mihály és Ferenczy István* hagyományba foglalt nevének és életművének idézéséhez, — mesterségbeli utódaik — grafikusok és szobrászok — által.

Ez az esztendő amúgyis bővelkedik jelentős évfordulókban, közülük mintegy harmincat jelöltünk meg a fentiekben kívül, s külön várakozással nézünk egy szokatlan vállalkozás — a Braille által feltalált vakok írásának és jelentőségének — grafikai interpretálása elé.

Képzeletindító szándék az, ami egyáltalán „témákat” vet fel e kiállításon az alkotók számára, azokban ugyanis a képzőművészet olykor a kedélyszínező klímát, az ihletének kedvező hangulatot találja meg, — de szép és hasznos értelmüket csak akkor mutatják ki, ha az alkotó és a közönség valóban vonzódik hozzájuk. Így még az is megtörténhet, hogy többet kap a vártnál, és másat is. Van olyan művész, akit a téma, mint az alkotás meghatározott célja, feszélyez, aki számára — mint legényembernek olykor a házasság — köötöttséget jelent, ilyenkor az alkotó megteremti magának kötetlensége formáját, és a hozzá tartozó illúziót. Az ilyen művek témagazdáját ne az évfordulók között keressük. Ha ugyan lesznek ilyenek . . . Nem tudjuk még, mert e sorok a kiállítandó művek készülésekor íródtak, számunkra is érdekes kísérletként arról, hogy a „műhelygondolatok” fedik-e a valóságot annyira, hogy némiképp a továbbiakra is következtetni lehessen belőlük. A termés gazdag, nemes fajtákban bővelkedő, — reméljük, hogy izlelőirek talál, mert kellene az ország szépművelő embereinek, a művészeknek, az értőn felcsillanó szemek és értelmek, kell, hogy a rajzi művéség alkotói szenvedélye lobot vessen, s a vonal iránti nemes elfogultság egy újfajta, közös titok arányait és jellegét öltse, — nemzeti művelődésünk üdvére.

B. Supka Magdolna

RÉKASSY Csaba rézmetszete C2

N A G Y Z O L T Á N

A mindennapi élet hajszájában kevesen értékelik a kezükön megforduló pénzjegyek művészi kivitelét. Még kevesebben figyelik meg az azok alsó szélén olvasható apróbetűs felírást, amely a grafika szakkifejezéseiével a tervezőt és a metszőt jelöli meg. Így például az Ady Endre arcmásával díszített ötszáz forintos pénzjegyen ezt olvashatjuk: Nagy Zoltán del.et sc., a hátlapon pedig: Nagy Zoltán del., Gál Ferenc sc. Ez azt jelenti, hogy az előlapon maga a tervező művész metszette rézbe alkotását, míg a második esetben rajzát az ő irányításával egy másik grafikusművész vitte át a rézlemezre. *Nagy Zoltán* jelenleg a Pénzjegynyomda művészeti igazgatója, pénzjegytervei és bélyegsorozatai úgy itthon, mint külföldön elismerést és megbecsülést szereztek művészetének. A magyar kisgrafikabarátok is már régóta ismerik alkalmi grafikáit és kisszámú, de előkelő helyet elfoglaló könyvjegyeit. Két kongresszusi mappánk is tartalmazta egy-egy grafikáját, rövid életrajzzal kísérve. Az elmúlt évben töltötte be hatvanadik életévét, de nemcsak ez az alkalom vezetett bennünket ezeknek a soroknak a közreadására, hanem az a cél is, hogy olvasóinkkal közéletből is megismertethessük a rézmetsző véső e kiváló művészt.

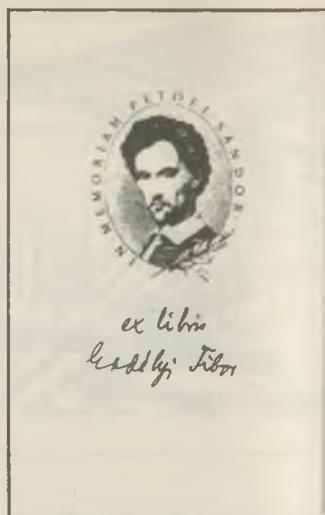
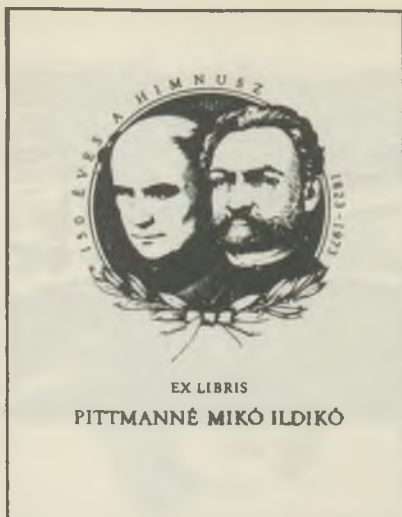
Nagy Zoltán a dunántúli, vulkánikus hegyektől övezett Tapolcán született 1916. szeptember 15-én. Szűkeleivel már 1923-ban Budafokra költözött és kapcsolatai sokáig fűzték őt ehhez a peremvároshoz. Középső iskolai tanulmányait Budapesten végezte és 1935-ben iratkozott be az Iparművészeti Főiskola grafikaosztályára. Tanárai közül Haranghy Jenőnek köszönhet a legtöbbet, az ő vezetésével szerezte meg a grafikai művészetek technikai alapismereteit. Nála tanulta meg, hogy a jó grafika alapja a jó rajz. Oklevelét 1941-ben szerezte meg, de már korábban, 1940-ben kezdett dolgozni a Pénzjegynyomdában, Horváth Endre, a tervező osztály akkori vezetője új grafikus munkaerőt keresett és Haranghy Jenő őt mint a legjobb tanítványát ajánlotta.

penzjegyek és bélyegek tervezése, kivitelezése különleges feladat. A piacon értéket képviselnek, ezért nem utánozható technikával kell hogy készüljenek, ugyanakkor egy országot képviselnek a nemzetközi pénz- és postaforgalomban, tehát művészi színvonal tekintetében is a legtöbbit kell nyújtani. Általában az időre tehető az az idő, amíg egy rézmetsző megtanulja a szakmáját. A rézmetszés nemcsak jó rajz- és vésőkezelést igényel, hanem a jó rézmetszőnek nyugodt, kiegyensúlyozott lelkületű, komoly tudó embernek is kell lennie, aki a más által tervezett és általa megmetszendő mű atmoszférájába is bele tud illeszkedni. Ebből az öt éves „tanulmányidőből” azonban három is alig múlt el, amikor a mint annyi más művészpályánál közbeszólt. Nagy Zoltán 1943 tavaszán vonult be katonai szolgálatra; egy év katonáskodás és egy év hadifogság után 1945. május 5-én került haza. Itthon a szükségszerűen hozta magával, hogy azonnal bele kellett kapcsolódnia az aktív munkába, a most is forgalomban lévő bankjegyek elkészítésénél. Először főleg bélyegeket tervezett. Számos közismert sorozata közül a cédik a népviselet-sor, ezzel érdemelte ki a Munkácsy-díjat. A rábízott munka mennyisége nem tetőzött, hogy valamennyi tervét saját maga vitelezze ki, bár a legtökéletesebb eredmény így jöhet létre. A munkatársai rézműmunkáját úgy tudta irányítani, hogy a kész mű minden tekintetben Nagy művészi felfogását tükrözte.

Nagy Endrének 1958-ban, alkotóereje teljében történt elhunytá után Nagy Zoltán vette át a Pénzjegyek művészi vezetésének felelősségteljes posztját. 1970-ben tüntették ki a Munka Érdemrenddel, en pedig a Tótfalusi Kis Miklós díjjal.

A kiállításon vett részt (az első 1943-ban volt), feljegyzéseket nem vezetett róluk, a művészettörténelmi feladata lesz majd azok sorának összeállítására, de az 1977. évből kettőt külön ki kell emelnünk. Márciusában a Budapesti Szeszipari Vállalat budafoki gyárának Komplex-brigádjába és az ottani bélyegtervező kör bélyeg- és kisgrafika kiállításán Nagy Zoltán összes bélyegsorozatát, több, eddig még a közönség elé nem került bélyegtervét, valamint néhány kisgrafikáját is bemutatták. A kiállítás megkezdése családi hangulatú ünnepség keretében a Komplex szocialista brigád tiszteletbeli tagjává választotta Nagy Zoltánt budafoki kapcsolataira tekintettel, a főváros képviselője pedig emlékéremet nyújtott neki, értékelve budapesti témájú művészi grafikáinak hosszú sorát. Ugyanez év április 1-én a Pénzjegyek tanácstermében a vállalat társadalmi szervei rendezték kiállítást Nagy Zoltán műveiből. Ez a kiállítás átfogó képet adott Nagy Zoltán sokoldalú művészi tevékenységéről: láthattuk könnyed, frissességű akvarelljeit, portrérajzokat, amelyeknél a leheletszerűen aprólékos megmunkálás ott az egységes, életteli összhatásnak, újra gyönyörködhattunk az elmúlt évek bélyegsorozataiban meglehetősen rézmetszetek tekintélyes során mérhettük fel grafikai munkásságának értékeit.

Nagy Zoltán grafikái főleg rézmetszetek, de szívesen használja ki a rézkarc és a foltmaratás lehetőségeit is. Nagy csodálójá Dürer vonalkultúrájának, két ex librisén is felhasználja Dürer után készített másolatát, amelyeken művészi alázattal követi minden idők egyik legnagyobb grafikusának vonalait. Nagy Zoltán mintegy tucatra tehető könyvjegyeinek sorát az 1960 körül készült rézkarc-technikájú önarckép-lap indítja el. Józsi humora is megmutatkozik lapjainak egyik-másikán, így a Réthy István részére két változatban készült könyvjegyen egy nimfa ölelése elől menekülő kentaurt látunk, Réthy Zoltán kis ex librisén pedig egy bohóc betűkkel zsonglörködik. Moskál Tibor kutyás ex-librisét egy régebbi cikkünkben már bemutattuk, mint amelyik utal a könyvjegynek a könyv védelmében játszott szerepére. Ugyancsak Moskál Tibor részére készült az a légiesen könnyed, üde frissességű rézmetszet, amely egy vetkőző üllő aktot ábrázol. Ez a kis remekmű is bizonyítja, hogy igazi, értő művész kezében a rézmetszet nem hideg merev technika. Nagy Zoltán számos kisméretű rézmetszete került forgalomba alkalmi grafika, üdvözlőlap formájában. Ezek egy része Budapesthez kapcsolódik. Láthatunk régi mesterek után készült lapokat (Schedel-krónika, Rohbock) és a művész saját tervei alapján készült grafikákat. Nagy Zoltánt, amint egy beszélgetés során elmondta, megfogta a miniatűr formák kötöttsége és jelenlévő lehetőségei; a műfaj iránti timitása vezette el őt az ex librisekhez is. Futólagos áttekintésünket azzal a kíváncsággal zárjuk, hogy Nagy Zoltánnak a kisgrafikával fennálló kapcsolatai a jövőben még szorosabbak legyenek és minél gyakrabban találkozunk ebben a különleges kis világban is művészetének gyümölcseivel.

Semsey Ando

Fájdalmas kötelességünk elbúcsúzni olyan munkatársaktól, akik nemcsak hivatalból szolgálták a kultúra ügyét, hanem szerették azt, erejükön felül áldoztak is érte. — Körünk tevékenységének nagy támogatója sokáig felelős gazdája is volt mint szakszervezeti titkár, és messzemenően segített a budapesti Exlibris Kongresszus létrehozásában, lebonyolításában **SZIGETI ZSUZSA**, aki ez év márciusában 54. életévében váratlanul elhunyt. — A grafika minden barátját fájdalmas veszteség érte **Dr. SOL YMÁR ISTVÁN** halálával, aki 1977 januárjában hunyt el. Ő a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatóhelyetteseként a magyar grafikai kiállítások egyik tevékeny szervezője és propagálója volt. — Emléküket megőrizzük!

EX LIBRIS MAJOR JÁNOS

Agostina M.

ÁGOTHA Margit fametszete X1

ÁGOTHA MARGIT

rtárs grafikusművészeket bemutató sorozatunkban most *Ágotha Margit* munkásságával ismertetjük olvasóinkat. A művésznő 1938-ban született Miskolcon. A Képzőművészeti Főiskolán Kádár György és Ernő Pál voltak mesterei. 1963-ban szerzett diplomát a reklámgrafikai szakon Bánhidy Andor vezetésével. 1966-tól 69-ig Derkovits-ösztöndíjas. Díjat nyert 1964-ben a Lipcsei Nemzetközi Könyvtáron, 1965-ben és 1971-ben pedig a Miskolci Országos Grafikai Biennálén. Egyéni kiállításai voltak: 1965-ben Budapesten a Dürer-teremben és Hódmezővásárhelyen, 1973-ban Tokajban, 1974-ben pedig a Miskolci Galériában.

ha Margit műtermébe belépve az első néhány perc futólagos szemlélődése után máris megállapíthatja látogató, hogy a művésznő, aki *Rékassy Csaba* feleségéeként egy fedél alatt él napjaink egyik legeredetesebb alkotójával, műveiben csorbíthatatlanul megőrizte alkotói függetlenségét. Nem hat rá férje, mint ahogyan ő sem befolyásolja férje alkotóvilágát. Náluk nyoma sincs a művész-házaspárok ismétlődő függőségének, nem szellemi alkotópár tagjai ők, hanem mindketten szuverén világképűek.

mák mesészerű, gazdag világa ejti rabul a látogatót, amikor a művésznő lapjaival kapcsolatba kerül, így alkotását kézbevéve a véső útját végigkíséri. Az exlibrisek csereforgalmában oly gyakori „képcske” helyett főként nagyméretű lapok kerülnek elő a kész műveket rejtő fiókokból. Gondolatait széles, nyílt, nyílt, nyílt lapokon bontja ki, melyeken elsősorban a képi hatásra törekszik. Fa- és linóleum-nyomatokat készít, melyek címei között gyakran találkozunk a „színpadkép”, „tájkép”, „térkép” fogalommal. Senkit sem tévesszen meg ez a címadás! Nem a köznapi tájak ábrázolására törekszik. Sokkal inkább a népi kultúra-ihlette mesevilág ez, ahol a képfelet minden részlete ugyanolyan fontossággal bír. „fent” és „lent”, nincs nyoma lapjain a hagyományos előtér-középtér-háttér koncepciójának.

Ágoston

Metszetein gyakran él a léptékváltás szuverén lehetőségeivel. Az Updike-regény nyomán született „Kentaurok” c. lapján alig egy-két centiméteresek a fák, ezek kétszeresei a tájban megbúvó emberek. A Kentaurok uralja a képteret, de alakját a hegyek domborúsága, a völgyek hajlatai adják ki. Így válik hegyé a figura vagy a hegy figurává. Nem szívesen használ színeket, a feketék és fehérek mégis úgy ragyognak a lapjain, mint a gótikus katedrálisok üvegablakai. „Vonzódik az archaizálás felé, — írja róla *Solymár István* — újra éli a régi metszetek burjánzó képszövését, jellemző kompozícióira a teljes képmező kitöltése, a horror vacui, melyben minden pont azonos intenzitású.”

Bár munkái között Ady, Brecht vagy Sartre írásaira utaló címekkel is találkozunk, nem szabad ezeket a műveket illusztrációknak tekinteni. Inkább vallomások ezek, az alkotóművész élményeiről, a művekkkel való találkozás izgalmáról, örömről.

Legújabb alkotásai közé tartozik az „Antoni Gaudi emlékére” c. fametszete, melyben szerencsésen találkozik az alkotó fantáziagazdagsága a megismételhetetlen utakat bejárt katalán építész nyugtalan, szociális modern formavilágával.

Ágoston Margit munkásságának kiemelkedő állomása volt az a huszonegy négyzetméteres, festett falikép, mely a budapesti Volga szálló előcsarnokát díszíti. Grafikai lapjainak mozgalmassága, mesélő kedve és életöröme itt a nagyméretű alkotáson fokozottan érvényre jut. Az 1971-ben készült mű 21 darabból áll és tulajdonképpen egyik fametszetének nagyobb léptékű áttétele. A papír fehér színét itt a wallkyd festék helyettesíti, a metszet fekete foltjait pedig a felhasznált falemezek finom erezésű, természetes barnasága adja vissza. A képnek varázslatos hangulata van! Nézésébe nem lehet beleunni, mert a megvilágítás-tól függően a nap minden szakában más-más érzelmeket, gondolatokat kelt a szemlélőben. Hasonló technikával készült, 18 négyzetméteres, másik murális műve Budán, egy iskola-kollégiumban kapott helyet. Kár, hogy az épület kiesik a forgalomból, így a nagyközönség úgyszólván nem is láthatja.

☆ Mai Magyar Rajzművészet, Bp. 1972.

THA Margit
Ágotha fametszete

volt eddig szó a művésznő kisgrafikáiról, melyekre olvasóink fokozott érdeklődése irányul. A nagy-
ű lapok metszése közben, talán pihenésül, talán a kis mérettel való megbírkózásként is, több ilyen
rűl ki vésője alól. Ezekből a MAGYAR KISGRAFIKA 1972., 1974. és 1975. című K.B.K. mappák
máztak egyet-egyét. Az Élet és Irodalom 1972. augusztus 19-i számának képanyagát teljesen
a Margit grafikáiból állították össze, Frank János bemutató sorainak kíséretében. Ezek között több
fika szerepelt. Kisgrafikáin ugyanaz a kompozíciós kedv vezet, mint nagyméretű lapjain. A kis mé-
onban nagyobb lehetőséget ad itt humorának megcsillantására, mesélő kedvének intim környezet-
aló kiélésére.

sak kisgrafikáiról szólva, hanem egész munkásságával kapcsolatban elismeréssel kell leszögeznünk
tényt, hogy ő nagyon komolyan veszi örömmel gyakorolt művészi hivatását. Nála soha sincs üres
előtte ismeretlen a „könnyű műfaj” fogalma a grafikai alkotómunkában. Éppen ezért művei nem
e a felületes odapillantással, lapjainak világába bele kell mélyednie a nézőnek ahhoz, hogy kitárul-
előtt a művekben sűrített idő és tér egységének távlatai.

mban ezzel a cikkel az első méltatás jelenik meg Ágotha Margit munkásságáról. Megírásának — a
znő bemutatásán túlmenően — az is célja volt, hogy eddigi eredményei iránt érzett megbecsülésün-
fejezzük. Kívánjuk, hogy a jövőben még több örömet találjon metszeteinek, műveinek megalkotá-
Ezt a kívánságot azzal az igénnyel is megtoldjuk, szeretnénk, ha ebben az örömben, élményben
nket, a kisgrafika barátait is részesítené.

Dr. Soós Imre

OTAKAR MAŘIK

Csehszlovákiát joggal tekinthetjük Európa egyik ex libris-fellegvárának. Ezt az előkelő helyet köszönhet rangos művészeinek, de része van ebben nagyszámú, igényes és áldozatkész gyűjtőtáborának is. A S.S.P.E., a prágai ex libris-gyűjtő egyesület évente megrendezett találkozóin a magyar résztvevők is megismerhették *Otakar Mařik* orvosdoktorát, akit egyébként az 1970-ben Budapesten megrendezett XII. Nemzetközi Ex libris Kongresszuson mint a prágai testvér-egyesület egyik delegáltját köszönthettünk. Személyében a mai cseh könyvjegy-művészet egy halkszavú, kultúráltné képviselőjét mutatjuk be olvasóinknak.

Otakar Mařik fametszetű könyvjegyeit összefonódó stilizált MFi betűjeggyel jelzi, ami az M.Fils (franciaul: ifjabb M.) rövidítése. Ez a szerény utalás azt jelzi, hogy a Mařik név már a művész édesapjával bevonult a cseh exlibrisek történetébe.

Jaroslav Mařik akadémiai festőművész (született 1888. január 18-án Kladnóban és meghalt 1965. július 13-án Lounyban) gimnáziumi tanár volt. Emellett a nagy lekööttséget jelentő életpálya mellett sokat festett és különösen mint grafikus működött. Kora ifjúságában felkeltette érdeklődését a grafika és az ex libris: már reáliskolás diák korában sok könyvjegyet rajzolt. Az ex librisekhez egy életen keresztül hű maradt. Ennek látható jele mintegy hatszáz lap, amelyek a legkülönbözőbb technikával készültek: rajz után készült klisényomatok, fametszetek, rézkarcok. Műveit megtalálhatjuk a nagy ex libris-gyűjteményekben szerte a világon. Fia, *Otakar Mařik* 1915. július 29-én született Kladnóban, nem messze Prágától. Ifjú éveiről és későbbi működéséről egy levelében így ír:

SEMSEY ANDOR
Fametszete X2

Megszépséges, hogy a művészi környezet engem is nagyban befolyásolt, olyannyira, hogy mint kisfiú, én is segédkezhettem édesapámnak különböző munkáinál és ezáltal megismerhettem a grafikai művészet technikai oldalát. Az alkotó művészet iránti érdeklődésem így hamar felkeltődött és még gyermekkoromban metsztem linoleumba első könyvjegyemet, amit azután egy meséskönyvbe ragasztottam. Mindazonáltal később az orvosi tanulmányokra esett a választásom és hosszú évekre a festészet és a grafika iránti érdeklődésemet csupán kiállításlátogatásokra és művészeti könyvek tanulmányozására korlátoztam. Orvosi tanulmányaimat az 1934–1939 években a prágai Károly-egyetemen végeztem, majd a háború után, 1945-ben avattak doktorrá.

Sokkal később, tulajdonképpen akkor, amikor apám meghalt, és én már ötven éves voltam, fordultam az aktív grafikai tevékenység felé és hasznosítottam mindazt, amit apámtól tanultam. Mind a fametszést műveltem, de nagyon vonzanak az egyéb technikák is.

Ma már több, mint 130 különböző grafikát készítettem, ezek között 86 könyvjegyet. Ez nem sok, kevesebb van hozzá, minthogy gyakorló orvos vagyok és csak a vasárnapokat szentelhetem kedves időmnek. Nagyon örülök annak, hogy munkáim — jóllehet nem vagyok hivatásos grafikus — megtalálják az utat a művészetkedvelőkhöz és gyűjtőkhöz, valamint annak, hogy alkalmam volt több kiállításhoz résztvenni.

Tudomásom szerint ex libriseim a következő kiállításon szerepeltek: A nemzetközi ex libris kongresszusok alkalmával Bledben (1974) és Lisszabonban (1976), a Magyar Mezőgazdasági Múzeum szőlős-boros kisgrafikagyűjteményének budapesti (1972), egyéb magyarországi és külföldi bemutatóin (Lengyelország és Csehszlovákia), a Miercurea Ciuc (Csikszereda)-ban 1973-ban rendezett kiállításon, a zenei témájú ex librisek Grodków-i (Lengyelország) bemutatóján, a Moszkvában a Prágai Nemzeti Múzeum által 1976-ban rendezett kiállításon, a debreceni virágos ex libris-kiállításokon (1974-től), Cesky Tesinben 1975-ben, Moravska Trebovában 1976-ban, továbbá az S.S.P.E. évenként megrendezett találkozóin Chrudimban és Valasské Meziriciben. 1975-ben meghívás folytán részt vettem a malborki VI. Nemzetközi Exlibris Biennálén.”

Ha végigtekintünk Otakar Mařík könyvjegyeinek során, azonnal megragadnak alaposan átgondolt kompozíciójkkal, gondosan részletező, de a részletekben nem elvesző kivitelezésükkel és az egyéni vésőkezeléssel. Ezek a kis grafikák arról tanúskodnak, hogy alkotójuknak nagy lelki gyönyörűséget jelentett elkészítésük.

Az S.S.P.E. értesítője által korábban közölt munkasor szerint az első, jegyzékbe felvett ex librist saját maga részére készítette 1969-ben. Egy-egy év termése 8–10 lap, és mint a művész 1977. áprilisi közléséből értesültünk, mindezeig 86 ex librise látott napvilágot. A témaválasztás természetesen nagyban függ a megrendelő vagy megajándékozott személyétől, kedvteléseitől, de ott érezzük a grafikákon a művész minden szépet szerető egyéniségét, legyen ez a szép a természet alkotása, mint a virág, vagy emberi kéz építménye. Ugy a virágoknál, mint az épületeknél a leegyszerűsített formák ilyen állapotban is hitelesek, sem a botanikus, sem a művészettörténész nem találhat kivétlivalót. A szakszerű ábrázolás mellett azonban a hangsúly a szép vonalak, formák kellemes összhangjának biztosításán van. Az itt közölt lapokat a művész válogatása alapján mutatjuk be, hozzáfűzve pár megjegyzést.

Ex libris Dr. Axel Leier (op. 37): fogorvosi fogó, injekciós tű és gyógynövény (zsálya) utalnak a tulajdonos foglalkozására. Ex libris Z.H. (op. 61): Zdenka Hradecná részére készült.

Ex libris Zdenka Lohynská (op. 77): a prágai Loretta harangjátéktornyt ábrázolja.

Ex libris Aina Björck (op. 74): szőlőlevél és poharak.

Eredetiben közöljük az e sorok írója részére 1976-ban készített könyvjegyet, amely egy csillagfürt-virágot (Lupinus) ábrázol.

Semsey Andor

MANTERO DOKTOR 80 ÉVES

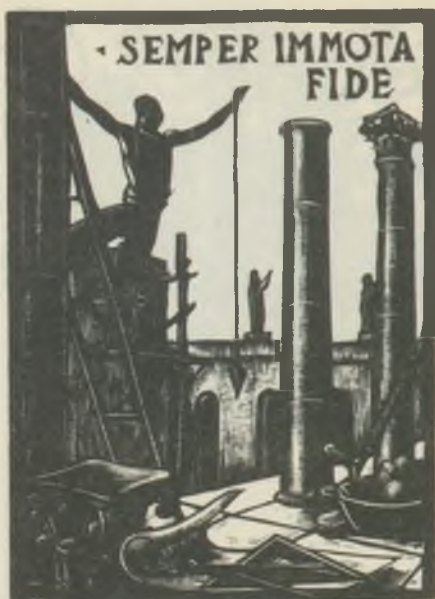

nyesen választott decimális számrendszerünknek köszönhető, hogy leggyakrabban a tízzel osztható számokat emeljük ki a megismétlődő évfordulók sorából. Így egy intézmény alapításának ötvenedik, századik, évfordulója, a hatvanadik, hetvenedik, nyolcvanadik születésnap fokozott mértékben fordítja a figyelmet az intézményre vagy a személyre. Felvetődhet a kérdés, hogy mi indokolja a kerek szám tetszésén kívül ezt a kiemelést, hiszen az egyik év csak olyan, mint a másik. Egy önmagunkból kisugárzó égszerűség az, amely – akár önkényesen választott időpontokban is – kifejezést kíván adni örömeinknek, szeretetünknek, megbecsülésünknek. Ezek az érzelmek, bár intenzitásuk változó, állandóan ott vannak annak és az időről-időre visszatérő évfordulók alkalmat adnak felfedésükre.

Manteró az évben a nyolcvanas számhoz kapcsolódva Itália felé fordítjuk figyelmünket, ahol Comóban az ex libris-világ pater familias-a és koronázatlan uralkodója, *Gianni Mantero* építész-doktor 1977. január 10-én töltötte be nyolcvanadik életévét. Hatalmas, a világ legnagyobb magántulajdonban levő gyűjteménye egymagában is indokolná megbecsülését, de soraink írását sokkalta inkább az a mindenünnen áramló szeretet vezérelte, amit rokonszenves emberi magatartásával érdemelt ki.

GRAFIKA 1972. évi első számában hosszabb cikk köszöntötte ötvenötödik születésnapját. Ez az írás vázolta életpályájának főbb állomásait, ismertette gyűjteményét, kiemelkedő szakemberségét, rámutatott arra a fontos szerepre, amelyet a nemzetközi ex libris-kongresszusok megvalósítottak, majd ennek folyamányaként az F.I.S.A.E., az Ex libris Barát Egyesületek Nemzetközi Szövetségének létrehozásánál játszott és utalt azokra a kapcsolatokra, amelyek őt művészeinkhez és gyűjtőinkhez kötik.

Manteró háborút szolgált ki mint magasrangú mérnökkari tiszt. Több ex librisének jelmondatával büszkélkedhet: *Et in Marte Artifex!* Még Mars jegyében, azaz a háborúban is művész, építőművész, aki a romok és pusztítás fekete éveiben is épít, alkot. A front egyik oldalán állott az első világháborúban akkor, amikor a túrloldal a K. und K. 26. vadász-zászlóalj egy fiatal katonája *Drahoš István* ismerkedett a háború pokoliptikus borzalmaival. Hosszú évek után ismerkedtek össze és őszinte barátság szövődött a lelkükön keresztül a grafikusművész Drahoš és a műgyűjtő Manteró között. Több szép ex libris utal kapcsolatra. A tragikus sorsú *Vadász Endre* is élvezte a Stomai-i kis ház vendégszeretetét, csakint a háború után *Fery Antal*, *Bordás Ferenc* és több más művésznk.

**EX-LIBRIS
GIANNI MANTERO
INGEGNERE**

Publio MORBIDUCCI és Bruno da OSINO fametszete

Az 1964-ben megrendezett krakkói nemzetközi ex libris-kongresszus több szempontból emlékezetes. Itt kapcsolódtak be gyűjtőink nagyobb számban a nemzetközi ex libris életbe és odautaztában ekkor üdvözölhettük Mantero doktort a Hungária Kávéházban megtartott K.B.K. összejövetelen. Névről minden gyűjtőnk ismerte, sokunknak volt már vele levélváltása. Rokonszenves egyénisége, közvetlensége mármár rövid idő múlva azt az érzést keltette bennünk, hogy egy régi, igen kedves barátunk foglal helyet közöttünk. A kongresszusok visszatérő alkalmakat nyújtottak arra, hogy a baráti szálak mind szorosabbá fűződjenek. A budapesti kongresszusé a dicsőség, hogy kifejezésre juttathatta az ex librises világ régi óhaját — (jegyezzük meg a történelmi hűség kedvéért, hogy Paul Pfister szeretett barátunk vetette fel elsőnek ezt az óhaját —) amikor Mantero doktort élethossziglan a F.I.S.A.E. tiszteletbeli elnökévé választotta. A kongresszusok sorsát állandóan szíven viselte és aggódva figyelte a fejleményeket, hiszen alig volt olyan kongresszus, amelyet ne előztek volna meg áthidalhatatlannak látszó nehézségek.

Történelmi távlat nélkül is tényként állapíthatjuk meg, hogy Mantero doktor személyében az ex libris-gyűjtés múltjának és jelenének legkiemelkedőbb egyéniségét tisztelhetjük. Ő emelte a műgyűjtésnek ezt az intim, sok rejtett szépséget nyújtó területét a jó emberi kapcsolatok magaslatára, ő kovácsolta össze a gyűjtők szertesztét működő taborát egy nagy családdá, ahol leomlanak az ideológiai, nyelvi és földrajzi válaszfalak és ahol a művészi szép keresése közben egyúttal a barátság szellemét is ápolhatjuk. Kiterjedt levelezése bizonyítja, hogy gyűjteményének gyarapítása közben nem kerülük el figyelmét cseretársainak örömei, gondjai sem és azokban őszinte szívvel osztozik.

A magyar kisgrafikabarátok, grafikusművészek és a Kisgrafika Barátok Köre vezetősége nevében szeretettel köszöntjük ezekkel a sorokkal a nyolcvanéves Gianni Mantero és kívánjuk, hogy jó egészségben, töretlen munkakedvvel sokáig élvezhesse barátainak és tisztelőinek szeretetét!

ÓDI WEIL
Erzsébet
ckép (részlet)
rézkarc C3

ÓDI WEIL ERZSÉBET

Írni valakiről, akit az ember élete folyamán megszeretett és művészetében nagyrabecsült. Még nehezebb annak a művészi pályafutásáról írni, akit nap-nap után láttunk a munkás napok során s akivel azonos szemlélettel együtt haladtunk.

Először a második világháború utáni nemzedék tagja volt, amelynek zászlóján a széles látószögű kompozíciók és a sokrétű ábrázolások tündököltek. Ezt a tárgykört élete során mindvégig megtartotta, hűségesen elemezve a művészi szerepét. Megemlékezünk róla itt a KISGRAFIKA lapjain azért, mert a rézkarolás megtartója volt s bár szigorúan vett kisgrafikát nem csinált, nagyméretű lapjain a vonal ezernyi szépségét megmutatja. Talán még fontos az a bensőséges hang, amely munkái mindenikében jelen van, s ez ad némi bizalmat a kisgrafikával, ahol a személyi vonatkozás s érzelmi nyilatkozás döntő tényező.

Budapesten született 1901. május 14-én. Főiskolai tanulmányai után Fényes Adolf volt a mestere. Első sikerei után került ismeretségbe a rézmaratással s ez egész életén lekötötte. A rézmaratást a Főiskola grafikai osztályán, Olgyai, majd Varga vezetése alatt sajátította el. Szárnyaló kompozíciói komoly elismerést hoztak számára, Zichy Mihály díjat kapott, s ezt követték kitüntetések a kitüntetés után és a méltó elismerés. Önéletrajzában „alázatos örömmel gondol arra, hogy munkássághozzájárulhatott a magyar művészetéhez”.

Halálát 1976. december 31-én.

Varga Nándor Lajos

GYŰJTŐK FÓRUMA

SZERVEZETT KISGRAFIKAI GYŰJTEMÉNYEKET A KÖZGYŰJTEMÉNYEKBEN!

Ha a századelő vagy a két világháború közötti hazai vagy külföldi kisgrafikáról akarna tájékozódni az érdeklődő, nehéz helyzetbe kerülne: az Iparművészeti Múzeumban található Soó Rezső-féle gyűjtemény feldolgozása-feltárása még folyamatban van, néhány jelesebb alkotó munkáit helyi múzeumok, elvéve országos gyűjtemények őrzik. A kisgrafikával összefüggő szakirodalom még az Országos Széchenyi Könyvtárban is csak hiányosan található meg, még nagyobb gondot okoz a régebbi külföldi szakirodalomban való tájékozódás. A kutató tehát ismert magángyűjteményeket keres fel, ahol a gyűjtő-tulajdonos önzetlensége segíti tájékozódásában. A KBK tagok, gyűjtők jó közösségi szelleme számos forrásértékű, kollektív munkát is tartalmazó katalógus kiállítás megvalósulását segítette elő az elmúlt időszakban. (Virág az ex libriseken, Műemlékek az ex libriseken és kisgrafikákon, Irók, költők az ex librisen stb.)

A kisgrafika népszerűsége, közönsége folyamatosan növekszik. Egyre nagyobb szerepet kap az ismeretterjesztő munkában, a művelődési intézmények közművelődési tevékenységében. Könnyen elképzelhető, hogy ötven esztendő múlva a jelenleginél még differenciáltabb igényeket kielégítő kiállításrendezők, és az egyre sokasodó részletkérdések iránt érdeklődő kutatók hasonló helyzetben lesznek mint ma. Nem állnak rendelkezésükre majd jól szervezett, egységesen feltárt közgyűjtemények, központi adattárak. Holott a múzeumokban, könyvtárakban, művelődési otthonokban és az egyéni gyűjtőknel napjainkban kialakuló gyűjtemények magukban rejtik ennek megvalósulását. Nincs azonban egységes elv, gyakorlat, amely ezt a gyűjtőmunkát összehangolná, gondoskodna a munkamegosztásról, egységes feldolgozásról, feltáráról.

Elsőként az intézmények gyűjtőköri elhatárolása, ennek megfogalmazása lenne szükséges. Pl. önként adódik, hogy a helyi vagy a tájegységhez kötődő alkotók munkásságát teljességgel gyűjtse az intézmény. *Fery Antal* kisgrafikáinak ezért méltó helye a szerencsi Helytörténeti Múzeum; *Buday György*, *Kopasz Márta*, *Bordás Ferenc* stb. kisgrafikáinak pedig ezért kell, hogy a szegedi Somogyi Könyvtár adjon otthont. A művész személye mellett a kisgrafikákon ábrázolt tárgyi valóság is fontos szempont lehet a gyűjtőkör megfogalmazásánál. A Balatoni Múzeum eddig is gyűjtötte a tájegységhez kapcsolódó grafikákat, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest gyűjteményébe feltétlenül helyük van a fővárost ábrázoló kisgrafikáknak, a jászberényi könyvtár a hazai és külföldi műemlékeket ábrázoló lapokból alakított ki

PEREI Zoltán fametszete X1

VÉN Zoltán rézmetszete C2

eményt stb. A szervezett együttműködés és kialakított kooperáció lényege az lenne, hogy a nemzeti grafikatermés, ha különböző helyeken is, de teljességgel megőrzésre kerülne, s egyúttal változatos típusú gyűjtemények jönnének létre, s a grafikák mindenki számára hozzáférhetőek lennének. Hasonló megosztás alakulhatna ki a külföldi ex libris gyarapításában is: jó lehetőséget teremtenek erre a bővítő testvérvárosi kapcsolatok. (Pl. Szolnok megye az Észti SZSZK-val tart baráti kapcsolatot, temegyében lévő jászberényi könyvtár gyűjtené teljességre törekvően az észti grafikákat.) Természetesen a gyűjtőkörhöz kapcsolódó szakirodalom beszerzése is az intézmények feladata lenne.

gyűjtőkori elhatárolások mellett szükséges lenne a kisgrafikák feldolgozásának, nyilvántartásának egy (lehető legegyszerűbb) módját kidolgozni. E tekintetben irányadók lehetnek az eddigi gyakorlatok feltétlenül tanulmányozni kellene a külföldi példákat is. Hasonló problémákat rejt magában a katalógusok, bibliográfiák stb.) kérdése is. Egy-egy kiállítási katalógusba csempészett opuslista (Veszprém megyei, a szegedi Somogyi és a jászberényi könyvtár kiadványait) ma már jól mutatja a lehetőségét, hogy az intézmények jó mecénásként a kisgrafika története szempontjából is jelentős szerepet töltsenek be a megoldására képesek.

Ínkívül vázlatos problémafelvetésben csak az intézmények gyűjtőmunkájának legáltalánosabb kérdéseiről írtam. Az összehangolt gyűjtés megszervezésében, e gyűjtésben való részvételben jelentős feladatok vannak a KBK tagjaira. Tovább lépést kívánunk e tagjainak valamint a kisgrafikát gyűjtő intézményeknek, munkatársainak tanácskozási eredményezési majd.

Arató Antal

ezt a cikket vitaindító szándékkal közöljük. Várjuk olvasóink, elsősorban a közgyűjtemények képviselőinek észrevételeit, javaslatait. Szerk.)

STETTNER Béla linómetszete X

▲ NAGY Árpád Dániel rézmetszete C

BEMUTATJUK Dr. ILLYÉS SÁNDOR LÁSZLÓT

Gyűjtőink arcképcsarnoka mindegyre teljesebbé válik ezen a rovaton keresztül. Olvashattuk fiatalabb és idősebb, különböző életpályákon működő tagtársaink vallomását önmagukról, gyűjtőtevékenységükről, gyűjteményükről. Sokaknak a távolmaradását hiányolhatjuk, de ez a rovat tulajdonképpen soha nem ér véget: miközben szóhoz jutnak a kisgrafikákat már hosszabb idő óta kedvelő és gyűjtő műbarátok, egy új gyűjtőnemzedék nő fel. Nekik is lehetnek figyelemreméltó szempontjaik, módszereik, amelyek érdekesek, sok esetben pedig éppen tanulságosak lehetnek gyűjtőtársaiknak.

Az idősebb generációhoz tartozik *Dr. Illyés Sándor László*, vezetőségünk érdemes tagja, hazai gyűjtőink Nestora. Sokan nehezményezték már, hogy ő még nem tette le a garast a gyűjtők fórumán. Közszereplésnek és megbecsülésnek örvendő Laci bátyánk azonban szerfelett nehezen nyúl a tollhoz. Beigért cikkeit, beszámolóit sokszor csak többszöri érélyes sürgetésre tudtuk megkapni és aki ismeri a szerkesztés keserűveit, el tudja képzelni, hogy egy késve beérkező cikk milyen kínos helyzetet tud teremteni. De ahogy az írás mondja: „A lélek kész, de a test erőtlén . . .” Ezért felkerestük Laci bácsit otthonában, elbeszélgettünk vele gyűjtőmúltjáról, régi gyűjtőkről, gyűjtő-körökről. Szavait papírra vetettük, hogy az itt közzévetkezzen.

A harmincas évek legelején találkoztam először a kisgrafikával. A családi eseményeket: eljegyzést, házasságkötést, születést, évfordulókat bejelentő, jókívánságokat közlő és azokat megköszönő ötletes, művész-kivitelű grafikai alkotások felkeltették érdeklődésemet. Nagyon tetszett nekem az, hogy a művészi körtől hozzájárul az esemény és közlés továbbéléséhez és később is kedves emlék, kellemes visszaemlékezés eszköze lehet. Egy szép, művészi grafikát senki sem dob a papírkosárba és az nem osztozik az egyszerű nyomtatott értesítések legtöbbszörének sorsában. A Múzeum-körúton működött annak idején a jól ismert Lantos-féle antikvárium, amely negyedévenként közleményeket adott ki. 1933-ban az egyik számban olvastam a Magyar Exlibris Gyűjtők Egyesületéről, az 1932. december 21-én alakult MEGÉ-ről, amely

ILLYÉS Kornél eredeti linón

En szerdán tartotta rendes összejöveteleit a Múzeum-Kávéházban. Felvettem a kapcsolatot *Pinterits* *ral*, a *MEGE* főtitkárával, aki meghívott az egyesület összejövetelére. *Lyka Károly* volt akkor az el-
ír. *Arady Kálmán* pedig az ügyvezető alelnök. Ugy velük, mint a többi taggal, szívélyes baráti kap-
alakult ki. A művészek közül *Haranghy Jenő*, *Szűcs Pál*, *Petry Béla*, *Bajor Ágost*, *Balázsfy Rezső*,
b *Vadász Endre*, *Németh Nándor*, *Török János* járogattak el az összejövetelekre, vidékről pedig
an feirándultak *Drahos István*, *Radványi-Román Károly*, *Patay Mihály*, de rajtuk kívül is még sok
üvész megfordult a szerdai találkozón.

yleges gyűjtésem kezdetét a Németh Nándor által készített első lapom jelzi; 1933-ban készült, cser-
smájú és később is különös szeretettel gyűjtöttem az ilyen tárgyú grafikákat. A Cserkész-Szövetség
estet magábafoglaló I. kerülete tisztii fegyelmi bíróságának voltam tagja és résztvettem minden
szmegmozdulásban, ez indokolja a téma iránti előszeretetemet, és azt, hogy ex libriseimen és al-
grafikáimon gyakran szerepeltetem a cserkész-szimbólumokat. Mintegy 350 lapot cserélek, ezek
több mint 200 készült a saját nevemre. A grafikák legnagyobb része alkalmi lap. Minden alkalmat

VÁRKONYI Károly fametszete X2

megragadok a családi grafikák népszerűsítésére, ebben a vonatkozásban teljesen egyetérttem a MEGE kiadási programjával, amelyben gyakran szerepeltek alkalmi grafikákból összeállított mappák. Jóval később a KBK-ban is tartottam előadást „Kisgrafika a családban” címmel.

A harmincas évek derekán bekerültem a MEGE tisztikarába, ahol sorban viseltem a felügyelőbizottság tag, pénztáros, titkár, végül 1942-től az alelnök tisztségét. Ez utóbbit a MEGE 1947. február 27-én töltött tisztségviseléséig viseltem. Érdekes háborús emlék volt számomra katonai szolgálatot teljesítő német művészek látogatása, akik többek között Fingesten lapjait is nézegették és elismeréssel adóztak művészetüknek, jóllehet a náci Németország őt is feketelistán tartotta. A MEGE tagjai a háború után is összejöttek egészen az egyesület feloszlásáig, de természetesen ebben az időben gyűjtőeletről nem lehetett beszélni.

Tizenkét évnek kellett elmúlni, amíg a magyar kisgrafikabarátok tábora újból megszerveződött. Réthy István és Stettner Béla osztoznak a dicsőségben, hogy munkájuk következtében a MEGE jogutóda, a Kisgrafika Barátok Köre megalakulhatott. Ennek kezdettől fogva (1959. április 25.) tagja vagyok és az új körben Soó professzor elnök mellett alelnöki minőségben működtem. Azóta már a harmadik elnöki szolgálatom ki.

Résztveszek a KBK minden megmozdulásában, a vidéki gyűjtőtalálkozókon és 1970 óta a nemzetközi európai könyvkiadók kongresszusokon Budapesten, Helsingörben és Bledben. Cegléden egy Fingesten-kiállítást is rendeztem, ahol mintegy 200 lapot mutattam be. Ezt a kiállítást iskolák is megtekintették. Még 1932-ben kerültem Dr. Pally Aladárnak, az olasz követség akkori jogtanácsosának irodájába, nála dolgoztam egészen 1959. márciusáig. Az ő révén számos olasz művészi kapcsolathoz jutottam és főnököm is bekapcsolódott a kisgrafika-életbe.

Gyűjteményem rendezéséig negyvennégy év alatt nem tudtam eljutni. A grafikák megszámlálásához sem időm, sem erőm nincsen. Lehet tizezer, de lehet tizenötezer is. Még a legjobban Török János és Michl Fingesten művei vannak rendbeszedve. Ez utóbbi 550 darabbal Magyarországon a Soó-féle legnagyobb Fingesten-gyűjtemény után következik. Külön kezelem a cserkész és jogász-témájú lapokat, de ezeknek a rendezése is hátra van még. Most már újabb cserekapcsolatokat nem kezdeményezek csak a régieket akarom ápolni és főleg a cserekapcsolatokkal együttjáró barátságokat. 1976-ban töltöttem be a hetvenedik életévemet, ebből az alkalomból több művészbáratom alkalmi grafikával is megtisztelt. Befejezésül még csak annyit, hogy szeretném még sokáig szolgálni a magyar kisgrafika ügyét.

(Sok művésznk és gyűjtőnk van már kapcsolatban a kis belga város, St. Niklaas múzeumában létesített ex libris-intézménnyel. Számolva olvasóink ezirányú érdeklődésével, rövid ismertetést kértünk a múzeum vezetőségétől. Levelünkre válaszul P. de Vidts polgármester és P. Elshout városi titkár urak, utóbbi mint a központ kollégiumának megbízottja, az alább fordításban közölt német nyelvű tájékoztatást jutatták el szerkesztőségünkhöz)

5. március 15-én jött létre a Nyugat-Európában egyedülálló Nemzetközi Ex Libris Központ St. Niklaasban (Regentiestraat 65). A központnak jelenleg mintegy 60 ezer ex librist tartalmazó gyűjteménye van, több mint 3000 művésztől és több mint 30 országból. Az alapgyűjtemény a hollandiai Rhebergen gyűjteménye volt. Ezt az alapot kiegészítették azok a modern ex librisek, amelyeket a kétszázát megdöntő számú ajándékozó küldött, az A.B.C.D.E., azaz az Association Belge de Collectionneurs et de Donateurs d'Exlibris (a belga ex libris-gyűjtők és rajzolók egyesülete) archívuma, egy régi ex libriseket tartalmazó német gyűjtemény megvétele és végül utoljára a „Stevens” gyűjtemény megszerzése, amely között főleg secessziós (Jugendstil) könyvjegyek vannak évszázadunk első negyedéből.

A gyűjtemény tartalmaz még kb. 750 mappát országok, művészek és szerzők szerint rendezve; ide tartozik még egy könyvgyűjtemény is, mely mintegy 1500 szakkönyvből és folyóiratból áll.

Az 1840 évben készült magasnymó præs megvásárlása kezdetét jelentette egy grafikai műhely lételemének. Tervbe van véve három műhely berendezése, magasnymásra, mélynyomásra és síknyomásra, mint oktató célú bemutató anyag összeállítása, hogy ezen keresztül a látogatók jobban megismerkedjenek a grafikai művészetekkel. A műhelyekben azok a fiatal művészek, akik nem rendelkeznek saját bemutató præs-sel, lehetőséget találnak műveik lenyomatására.

A Nemzetközi Ex libris Központ minden délután 14–17 óráig és vasárnaponként délelőtt 10–13 óráig, hétfőn pedig 15–18 óráig szabadon látogatható.

A Nemzetközi Ex libris-központnak jelenleg 3450 magyar ex librise van, 148 magyar művésztől. A legtöbb lappal, rajzzal *Drahos István* van képviselve.

A Nemzetközi Ex libris-központ kiállításai:

- Magyar művészek részére 1977-ben kiírt pályázat válogatott anyaga (1977. március 20 – április 11).
- Waalmeerclub Waasland évi kiállítása (1977. április 17 – május 1). Az orosz ex libris, a központ saját gyűjteményéből (1977. május 8–29)
- Belgiumi növendékek fotókiállítása, 1977. június 5–26.
- Seccsiós lapok a saját gyűjteményből, az A.B.C.D.E. adománya. (1977. július 3 – szeptember 11).
- Antwerpeni üvegfestők új alkotásai (1977. szeptember 18 – október 19)
- Miklós élete és legendái Flandriában (1977. október 21 – december 18)

(Amikor ezeket a sorokat közreadjuk, szomorúan gondolunk arra, hogy Belgiumot már évekkel megelőzve *Dr. Petrikovits László* lelkes ügybuzgalma és áldozatkészsége Szerencsen megteremtette a magyarországi ex libris-központ, az első Ex libris Múzeum megalapításának előfeltételeit, de a közönbőség és megnemértés elsorvasztották a nemeslelkű adományozó szép elgondolását. Magyar sors . . .

A belgiumi nemzetközi ex libris-központ tájékoztatásához még annyit fűzünk hozzá, hogy minden évben hasonlóan gazdag kiállítási programmal jelentkeznek, részben saját gyűjteményükből, részben vendég-anyagokból, így az elmúlt évben a Malborki Múzeum is bemutatta az utolsó Biennálé anyagát. A központ költségeit részben a város fedezi és ügyeinek intézését egy kollégium végzi. Igéretet kaptunk arra, hogy amint az újabb szerzeményeket is fel dolgozzák, részletes tájékoztatást küldenek a minket leginkább érdeklő magyar anyagról.)

Anatolij KALASNYIKOV fametszete XZ

H Í R E K

Ruth Irlet, a svájci ex libris klub, a S.E.C. titkárnője tájékoztatása alapján közölhetjük, hogy az 1978. évi augusztus 16–20 között Luganóban megrendezésre kerülő XVII. Nemzetközi Ex Libris Kongresszus előkészületei megkezdődtek. A szervezés munkáját Carlo Chiesa és luganoi barátai végzik. Pályázatok kitűzése is terbe van véve, a pénzügyi lehetőségek függvényében. Természetesen itt is megrendezik a nemzetközi ex libris-kiállítást és kirándulás keretében ismertetik meg a résztvevőkkel Ticino (Tessin) kanton természeti és művészeti értékeit. A részvételi díj előreláthatóan 100–200 svájci frank lesz. Lugano város és Ticino kanton hivatalos szervei élénken érdeklődnek a kongresszus iránt. Az ex libris művészei című FISAE könyvsorozat IV. kötete azonban nem Svájcban, hanem Lisszabonban kerül kiadásra. Ugyátszik, portugál barátaink nem tartják a könyv kiadását ráfizetéses vállalkozásnak! Ebben a kötetben egyébként magyar részről *Gácsi Mihály* kerül bemutatásra.

A Pénzjegynyomda Pártszervezete, Szakszervezeti Bizottsága és KISZ szervezete a vállalat tanácsstermben hazánk felszabadulásának 33. évfordulója tiszteletére *Nagy Zoltán* Munkácsy-díjas grafikusművész műveiből kiállítást rendezett, amelyet *Raszler Károly* érdemes művész nyitott meg. A kiállításról lapunk más helyén közlünk ismertetést.

A balmazújvárosi Veres Péter Múzeum és Művelődési Központ 1977. június 1-i megnyitással „Irodalom az ex librisen” címmel rendez kiállítást. Az anyagot válogatta és a kiállítást megnyitja Lenkey István.

A Budapesti Szeszipari Vállalat budafoki gyárának Komplex brigádja és bélyeggyűjtő szakköre 1977. márciusában bélyeg- és kisgrafika kiállítást rendezett. A házi készítésű katalógus bevezetésében Semsei Andor vont párhuzamot a filatélia és kisgrafika között. A kis kiállítás filatéliai témájú könyvjegyeket kívül párhuzamosan bemutatta magyar és külföldi grafikusművészek ex libriseit és bélyegeit.

1897/977... MANTERO

Bordás Ferenc

BORDÁS Ferenc
famestete X

1977. májusában Jászberényben a Tudományos és Kulturális Hónap keretében *Bordás Ferenc* festményét is mutatták be a Városi—Járási Könyvtár, a Hűtőgépgyár és a Fegyveres Erők Klubja rendezésében. A kiállítás, amelyet május 24-én B. Supka Magdolna művészettörténész nyitott meg, a Fegyveres Erők Klubjában volt látható. Minthogy helyhiány miatt a művész kisgrafikáit ezen a helyen nem tudták bemutatni, a Városi- és Járási Könyvtár a kiállítással egyidejűleg rendezett bemutatót *Bordás Ferenc* exlibriseiből és alkalmi grafikáiból a könyvtár épületében.

Kovács József, a KBK pécsi csoportjának tagja a Nagy Lajos gimnázium KISZ klubjában 1977. májusban mutatta be gyűjteményének lengyel kisgrafikáit. A kiállítással a Dunántúli Napló 1977. május 24-én foglalkozott.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 22. sz. kerületi könyvtára (VII., Kertész u. 20.) 1977. március 20-án Szigetiné Magyar Mária rendezésében és *Dr. Szij Rezső* megnyitójával két moszkvai művészbárátunknak, Anatolij Kalasnyikovnak és German Ratnernek ex libriseit mutatta be, kiemelve a művészek budapesti vonatkozású és magyar gyűjtők részére készült műveket.

A Lengyel Kultúra Nagymező-utcai helyiségében 1977. március havában rendezték meg Konstanty M. Sopocko lengyel grafikusművész, a RYT művészcsoport veterán tagjának grafika- és ex libris kiállítását. Bemutatásra kerültek a mester különböző technikával készült illusztrációi, akvarelljei és kisgrafikái közöttük 24 ex libris.

VADÁSZ Endre fametszete X2

a gyűjtő? című riportjában Szabó Ernő a Hajdú–Bihari Napló 1977. február 10-i számában Nagy ebreceni tagtársunk gyűjtőtevékenységével és gyűjteményével foglalkozik, kiemelve, hogy ő ren a legteljesebb Várkonyi- és Menyhárt anyaggal.

ceni Déri Múzeum 1976. decemberében és 1977. januárjában *Vadász Endre* emlékkiállítást ren. Ezzel a kiállítással kezdte meg azt a több évre tervezett sorozatot, amelynek keretében az Ady képzőművészeivel ismertetik meg a látogatókat. Vadász Endre a két világháború között nyolc Debrecenben (1929–1936). Szegedről került a debreceni zsidó gimnáziumba tanárnak. A kiáll. Kürti Katalin rendezte és Békés István, a régi barát, a gyűjtő, író és mecénás nyitotta meg. Endre festményei, vázlatai, nagy- és kisgrafikai kerültek kiállításra. A rendező a kisgrafikákat két szította: a) hazai megrendelők és barátok részére készült lapok. Ezek közül Fischer Marcell lapja grégibb (1922) és a legkésőbbi 1942-ben készült. A kiállításon mintegy 250 lapot mutattak be. űdi megrendelők és barátok részére készült lapok. Mintegy 80 lap mutatta be Vadász Endre ű kapcsolatait. Finom vonalú rézkarcaival, egy vagy több színű lapjaival méltó nevet vívott ki c és sokban hozzájárult mind a debreceni, mind a magyar kisgrafika jó hírének növeléséhez. A rendezője a Megyei Könyvtár előcsarnokában Vadász Endre által illusztrált könyvekből mutatott csokrot. Arra is vállalkozott, hogy egy kis monográfia keretében Vadász Endre műveinek adat-szeállítja. Reméljük, hogy rövidesen egy teljes kisgrafikai munkasor áll majd a gyűjtők rendel. A rendező Sz. Kürti Katalin által írt rotaprint sokszorosítású 20 oldalas katalógus foglalkozik z életművével és négy illusztrációt tartalmaz.

NIKELSZKY Géza rajzairól készült fénymásolatok

A KBK pécsi csoportja a sikeres 1976. évi júliusi országos találkozó lebonyolítása után nem tétlenkedés tanúsága ennek az 1977-re kiadott munkaterv. Klubnapjukat a Pécsi Nevelők Házában, illetve annak teroszása idején az újmecekaljai Ságvári Endre Művelődési Házban tartják, minden hó utolsó szerdáján. összejövetelek időpontját a Dunántúli Napló is közli. A kiadott műsor a következő: 1977. január 26 Szentesi Flórián titkár számol be az elmúlt évről, február 23-án Fülep Lajos Magyar művészet c. könyv ismerteti Dr. Hetey Ottó, március 30-án Soltra Elemér főiskolai tanszékvezető tanár ismerteti a Radn rézkarcsorozatát, április 27-én *Kolbe Mihály* festőművész ismerteti a Mohácsról készült mappát. Mán ki László, a néprajzi múzeum osztályvezetője május 25-én a pásztorművészeti díszítő technikákról szél. A nyári szünet után szeptember 28-án Dr. Léhmann Antal tanár a művészi színes diafotózásról előadást, október 26-án pedig Dr. Kopasz Gábor, a megyei levéltár igazgatóhelyettese *Muck József* mesternek a pécsi székesegyház átépítésével kapcsolatos szerepéről beszél. Az év utolsó összejövetel november 30-án Takács Dezső rajztanár a fa- és linóleummetszést mutatja be. Február 12–25 között pécsi Ifjúsági Házban Nemzetközi Ex-libris és Alkalmigrafikai bemutató címmel rendeztek kiállít amelynek illusztrált ismertetőjét Szentesi Flórián, a csoport titkára vezette be. A 24 ország művészei 508 alkotását bemutató kiállítással a Dunántúli Napló 1977. február 13-i száma foglalkozott. A csoportvbe vette *Erdő Bonyár Pálné, Kováts Ferenc, Nikelszky Géza, Szabó István, Varga Antal, Nagyfe vesi Valéria* és *Takács Dezső* műveinek bemutatását is. Különösen a júliusra tervezett Nikelszky-ki tás ígérkezik figyelemreméltónak, amelynek aktualitást ad az a körülmény, hogy a művész, aki an idején a Zsolnay gyár tervező iparművésze volt, száz éve született. Örvendetes gyarapodása szakiro munknak, hogy utólag elkészült a pécsi III. országos Kisgrafikai találkozó kiállításának katalógusa is gondosan kiállított katalógus tartalmazza a 37 művész által készített 133 kiállított mű adatait, 1 lusztráció kíséretében. A borítólapot *Varga Antal* tervezte.

PEREI Zoltán fametszete X1

Ceglédi csoportja, amelynek múlhatatlan érdeme az országos találkozók megszervezése és a két találkozó lebonyolítása, havonta két összejövetelt is tart. Minden hónap első keddjén, a „technikai” pon a gyűjtés, a technikák megismerése, és a gyűjtemények rendezése a téma, míg a harmadik i megtartott klubnapok előadásoknak és szakmai beszélgetéseknek vannak szentelve. Ennek mű-e a következő: 1977. január 18-án alkalmi grafikák bemutatója, február 15-én az 1975. évi Ország-szgrafikai kiállítás értékelése, március 29-én Dr. Soós Imre az impresszionizmusról tart előadást, 19-én Dorogi Márton a hortobágyi szür- és ködmönhímezésekről beszél, május 3-án Dr. Végvári művészettörténész a grafika nagy mestereiről tart előadást, május 17-én meghívott grafikusművé-utatják be műveiket és beszélgetnek szakmai kérdésekről. Június 21-én Pesti Antal közeli tart élménybeszámolót, majd a nyári szünet után A legújabb grafikáim címen mutatják be a ta-ereményeiket, szeptember 20-án. Szeptemberre tervezi a kör a szentendrei kirándulás megszer-is. Októberben kerül sor a „Ceglédi Ősz '77” III. Országos Kisgrafikai Kiállítás megnyitására, thatólag a kiállítással foglalkozik majd az október 18-i klubnap is. November 15-én a csoport Nagy László Lázár, akinek nevéhez fűződik a színvonalas program összeállítása és az élénk gyűjtő-rgásbantartása is, Kisméretben nagy alkotás címmel tart előadást. Az előadásokat bemutatók, stíftések kísérik.

ecenben működő Ajtósi Dürer Kör az 1977. évi február, március és április havi összejövetelein a gygel grafikusművészettel, illetve a malborki nemzetközi exlibris biennálék történetével foglal-

KISGRAFIKAI PÁLYÁZAT

A ceglédi Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztálya, a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár ceglédi Művelődési Központ és a Kisgrafika Barátok Köre ceglédi csoportja megrendezi a

III. ORSZÁGOS KISGRAFIKAI KIÁLLITÁST

és egyben pályázatot hirdet. A kiállítás megnyitása október 23-án.

A kiállításra 1975–77 között készült kisgrafikai alkotások küldhetők sokszorosító grafikai technikával (rézmetszet, rézkarc, hidegtű, foltmaratás, fa- és linó, műanyag-metszet) max. 18 x 18 cm-es nagyságban, tematikai megkötés nélkül, ex libris, alkalmi és szabadgrafika formájában. A kiállításra 10 alkotás 2–2 levonatát lehet küldeni paszpartu nélkül 1977. augusztus 1-ig.

A pályázat témája kötött: Cegléd történelmi eseményei (parasztfelkelés, szabadságharc, tanácsköztársaság, földmunkásmozgalom stb.), Cegléd múltjával vagy jelenével kapcsolatos híres személyiségek (Dózsa Kossuth, Táncsics Mihály, Perczel Mór, Jókai Mór, Móricz Zsigmond, Széchy (Zárvorszky) Károly, Dankó Pista, Áldor Imre, Réti István, Élesdy István festők, Kárpáti Aurél, Tömörkényi István, Berényi József, Baranyi Ferenc) vagy Ceglédről alkotott műveik;

- régészeti emlékek
- néprajzi vonatkozások
- a város mezőgazdaságára vagy iparára vonatkozó jellegzetességek
- városképek, műemlékek.

A pályázatra is 10 alkotás 2–2 levonatát lehet elküldeni (méret és technikai felsorolás az 1. ponton paszpartu nélkül 1977. augusztus 25-ig).

A beérkező anyagot a Képző- és Iparművészeti Lektorátus által kijelölt zsűri bírálja el: I. díj = 3.000, II. díj = 2.000, III. díj = 1.000,— Ft, valamint különdíj vagy díjak.

A pályaművek a szerző hozzájárulása esetén a ceglédi KBK csoport kisgrafikai gyűjteményébe kerülnek. A levonatok beküldésével egyidőben kérjük erre vonatkozó íglenő nyilatkozatát mellékelni.

Cím: Kossuth Művelődési Központ — „Ceglédi Ősz” 2700 Cegléd, Kossuth tér 5/a.

ÚJ TAGOK:

CSERJÉS Katalin — egyetemi hallgató — 6800 Hódmezővásárhely
DÁVID István — elektrotechnikus — 2133 Sződliget, Táncsics u. 8.
GULYÁS Györgyi — vegyész — 8801 Nagykanizsa Pf. 42
VÁROSI KÖNYVTÁR — 2901 Komárom Pf. 11
Dr. KOVÁCS Károly — növénynevelő — 2462 Martonvásár, Marx tér 1.
MINÁRYNÉ TECHERT Anna — grafikus — 1145 Budapest, Thököly út 162
MOLNÁR Dénesné — gépészmérnök — 1095 Budapest, Mester u. 59.
PÁL János — grafikus — 1111 Budapest, Budafoki út 41/a.
PESTI Antal — nyugdíjas — 2700 Cegléd, Teleki u. 15.
SEBŐK Aranka — orvostanhallgató — 6771 Szeged—Szőreg, Magyar u. 12.
SZÁNTÓ Melánia — tanár — 1204 Budapest, Eperjes u. 78. III. 9.
ZÁGONI Jenő — könyvtáros — 4000 SF. Gheorghe P.O.Box 10. Jud. Covasha, Románia

AMBOS FERENC: A XX. SZÁZADI MAGYAR EX LIBRIS. Hevesi Szemle, 1976. szeptember vf. 3. sz.

libris-irodalmunk legtermékenyebb művelője ezúttal nagyobb korszakot ölel fel tanulmányával és a megszabott keretet ökonomikusan kihasználva jó áttekintést ad századunk magyar ex librisének mozaik történetéről. Röviden érintve az előzményeket „A szecesszió vonzásában” c. fejezet a modern magyar ex libris megszületéséről, Nagy Sándor, Sassy Attila, Kozma Lajos és Rozsnyai Kálmán könyvművészetéről ír. Az első világháború utáni időket „A realizmus útjain” címmel foglalja össze, tárgyalja a stílusváltást, Divéky József, Gara Arnold, Haranghy Jenő, Bajor Ágost és mások művészetét. A „Pesszimizmus” c. fejezet Buday Györgynek tulajdonítja az ex librisművészet terén a fametszet, sz. Endrének pedig a rézkarc előretörését. Mellettük felvonultatja a korszak többi nagy nevét: Gáni Szabó Kálmánt, Sz. Mata Jánost, Varga Nándor Lajost, Patay Mihályt stb. A második világháború Drahos István veszi fel elsőnek a munkát, róla, valamint Nagy Árpádról és Menyhárt Józsefről is lemezzést kapunk. „A népi formakincs” csak részben jellemző című fejezet Bordás Ferencnek, Fery Lának, a Pénzjegynyomda grafikasművészeinek és Kaveczky Zoltánnak van szentelve. Az „Új utca” c. fejezet napjaink ex librisművészetének megújulásáról ír, kiemelve Stettner Béla működését és a Magyar Képzőművészek Stúdiója pályázatának jelentőségét. A ma közöttünk élő és alkotó művészekről szóló – bár néha vitatható – rövid értékelést olvashatunk. Helytelen lenne, ha egy ötoldalas tanulmány, amely úttörő módon először foglalja össze a mindnyájunkat legjobban érdeklő korszakot, a megállapítások helyességét, aránybeli eltolódásokat stb. kérnénk számon, azonban két művészszerkesztésből való kihagyását hiányosságként kell felrónunk. A soproni Sterbenz Károly és a szegedi Kopasz Márta mellett, hogy városuk kulturális életében tevékenyen részt vettek, Európászerte elismerést szereztek a magyar könyvjegyművészetnek és nélkülük a kapott kép nem lehet teljes. Még a gyűjtéskességről kell írni: arról, hogy a tanulmány egy viszonylag kis publicitású folyóiratban jelen meg, pedig ezt az írást minden igényes magyar ex libris-gyűjtőnek ismerni kellene. Szívesen látnánk a tanulmányt a Hevesi Szemle következő különlényomat formájában.

S.A.

BUDAY GYÖRGY: DON QUIJOTE ÁBRÁZOLÁSA A KISGRAFIKÁBAN. Egyetemi szakdolgozat. Hevesi Szemle, 1977. 40 oldal stencilsokszorosítás.

Buday György teljes jelenségként könyvelhetjük el, hogy a kisgrafika tanulmányozása egyetemi szakdolgozat megírására is vezethet. Röviden jellemezve Cervantes korát és Don Quijote alakjának jelentőségét, a búcsúvagnak későbbi korok irodalmában és művészetében való továbbéléséről is képet kapunk. Majd a kisgrafika területéről ad a szerző általános tájékoztatást, ismertetve nagy vonásokban a használatos technikat is. Ezután rátér dolgozatának arra a fejezetére, amely az általa feldolgozott 226 képi alkotáson keresztül képet ad a Don Quijote-témának az ex libriseken betöltött szerepéről. A feldolgozott anyag az ilyen jellegű grafikáknak 5–10 százaléka lehet. Ugyancsak százalékosan kiemeli az egyes témaváltozatok arányát a feldolgozott ex libriseknél. Szerintünk helyesebb lett volna a témák nagyságrendileg utalni a témák gyakoriságára. A dolgozatot leíró katalógus zárja be, országonként és évenként csoportosítva a Don Quijoteval kapcsolatos témájú kisgrafikákat. Ez a felsorolás, a téma megnevezése nélkül, csak részben tölti be tájékoztató szerepét. Helyesebb lett volna minden egyes lapnál az azon látható ábrázolásra. A további kutatásnál (minthogy Póka György remélhetőleg nem zárja ki a dolgozattal a Búsképű Lovag ábrázolásaival való foglalkozást) célszerű lenne a spanyol anyagból tanulmányozása; úgy számban, mint témában gazdagodna a kép. A katalógusban sok a helytelenül megnevezett név, de ez a legtöbb katalógus közös hibája. Mindent összevéve a dolgozat komoly nyeresége az irodalmunknak és dokumentálja azt a megállapítást, hogy az igényes gyűjtő tevékenysége nemcsak a gyűjtemény összehozásánál, hanem keresi a művészeti, kulturális és történeti összefüggéseket és mások számára is hozzáférhetővé teszi.

S.A.

EGY HASZNOS SOROZAT: A MŰHELYTITKOK

Bár folyóiratunk ritkán foglalkozik a kisgrafikai kiadványokon kívül egyéb művészeti könyvekkel, a népszerű Műhelytitkok sorozatban megjelenő – a rajzról, a grafikai eljárásokról szóló – kiadványokról azonban, ha röviden is, szót kell ejtenünk. Mind a három könyvecske régi hiányt pótol. Szerzőik fiatal alkotó művészek, akik nemcsak az adott művészeti ág történetét, technikáját, esztétikáját foglalják össze, tehát nem pusztán ismeretterjesztő szöveget nyújtanak, hanem vallomásaikkal, egyéni érzéseik, felfedezései megfogalmazásával lényegítik azt át.

Kovács Albert A rajzról című munkájában a rajz születéséről, a rajzi ábrázolás problémaköréről, a rajz fogalmáról, technikájáról, anyagairól és eszközeiről olvashatunk. *A Metszés és nyomtatás* című kiadvány *Szabados Árpád* munkája. Rendkívül szellemesen mutatja be a metszésre alkalmas anyagokat, szerszámokat, a festékezés, nyomtatás technikáját, részletesen szól arról, hogyan ismerhetjük fel a különböző sokszorosító grafikai műveket, áttekinti a fametszet történetét. A sorozat *Rézmetset, rézkarc* című kötetét *Maurer Dóra* írta. A történeti, technikai áttekintést követően számos „véletlen” szülte új eljárást, „szoklatlan dúc” alkalmazását ismerteti.

Mint említettük, a könyvek elsősorban ismeretterjesztő céllal íródtak. A művész-szerzők azonban ez alkolommal is legbensőbb lényegüket nyújtották, meg-megújuló vallomásaik (Maurer Dóra könyvében külön fejezet) közlésével a tájékozott olvasó részére is újat mondanak, ismeretek közlésén túl szemléletet formálnak. Jól tükrözi ezt a kötetek szerencsésen válogatott illusztrációs példatára: az olvasót nem a klaszikusoktól vezetik a máig, egységesen korszerű, köztük régi, de elsősorban modern műalkotásokat közzéteszőkhez.

Mindhárom kiadvány kezdő gyűjtők részére nélkülözhetetlen segédkönyv, kitűnően felhasználható a kisgrafikai kiállításokhoz kapcsolódó ismeretterjesztő munkában.

A. A.

KÜLFÖLDI MAPPÁK, KATALÓGUSOK

Ekszlibriszi Mihaila Verholanceva. Moszkva, 1976. A Jevgenyij Minajev négy nyelvű bevezetésével ellátott kis könyv 2000 példányban került kiadásra és a művész 25 eredeti dúcról nyomott fametszetét tartalmazza. M. VERHOLANCEV 1937-ben Moszkvában született. A moszkvai Iparművészeti Főiskolán (a mai egykori Sztroganov iskola) V. Volosko volt a mestere. Eddig mintegy hatvan exlibrist metszett. Munkái az archaizáló technikát fantáziadús szürrealista tartalommal ötvözik. Részt vett az 1973. és 1975. évi moszkvai malborki Biennálékön is, valamint a nemzetközi ex libris kongresszusok alkalmával rendezett kiállításokon.

Vincas Kisarauskas: Exlibris. Vilnius. 1976. XII. 17. A 300 számozott példányban megjelent és eredeti linóleumdúcokról nyomott exlibrisekkel gazdagon illusztrált kiadvány 1957-től kezdve évenkénti kiadásban, de opus-szám nélkül tartalmazza a budapesti kongresszus óta kedves ismerősként számoltartott művész ex libriseinek adatait (méret, technika).

Knižné znacky leingradskych umelcov. Katalóg vystavy. Bratislava, 1977. április-május. A 40 oldalas gondosan szerkesztett katalógus, melyet Karol Izakovic pozsonyi gyűjtő társunk, az ottani KSEB egyesületének titkára állított össze, következő leningrádi művészek kiállított exlibriseinek adatait tartalmazza: V. A. Kundin, N. A. Lvovova, F. F. Mahonyin, O. A. Pocstenij, V. G. Sapil, V. V. Tambovcev, A. A. Usin.

Stasy Eidgevicius: Rysunek i exlibris ze zbiorów Edmunda Puzdrowskiego. Torun, 1976. A neves lengyel gyűjtő, E. Puzdrowski a mai litván grafika egyik legjelentősebb gyűjteményét mondhatja magáénak. Ebből az anyagból a toruni művészeti kiállító iroda rendezésében Stasy Eidgevicius vilniusi grafikusművész (született 1949-ben) exlibriseit és rajzait állította ki. Az életrajzi adatok után, kísérőszöveg nélkül 76 mű (közöttük számos könyvjegy) kisméretű reprodukcióját közli. A Hieronymus Bosch világi modern grafikai technikákkal megelevenítő művész egyik figyelemreméltó képviselője napjaink litván grafikumművészetének.

S. A.

A
Debreczeni Ref. Colleg.
BIBLIOTHECAJA
Könyve.

egy a Kollégium könyvtára számára
metszet
hű, hogy ERŐSS Gábor munkája

TÓTH BÉLA: A DEBRECENI RÉZMETSZŐ DIÁKOK. Magyar Helikon 1976.

ai művészeteknek helyi hagyományai vannak Debrecenben. E hagyományok sorában az eddigi is-
nk alapján a Kollégium rézmetsző diákjait illeti az elsőség. A diákok kezdetben időtöltésből, ké-
dig a tanítást segítő szándékból készítették metszeteiket.

ő könyvének bevezetésében „Hogyan juthatott el a rézmetszés a városba?” kérdésre keresve a vá-
viden kitekint arra a szellemi háttérre, melyben az ösztöndíjjal külföldre került diákok megismer-
ek a korabeli illusztrációs eljárásokkal. Nyugat Európában a fejlett nyomdaipar tartozéka volt a
zés. Itthon a jelentős nyomdával rendelkező városokban magasszintű rézmetsző kultúra alakult
recen – a jelentős nyomda ellenére – valószínűleg a protestantizmus képellenségéből és az eb-
etkező szakember hiányból csak a 18. század második felétől beszélhetünk rézmetszői tevékeny-
A szépen illusztrált könyvre az igény meg volt városunkban is.

é/a időrendben sorra veszi (1749-től) a Debrecenben dolgozó rézmetsző diákok és tanárok mun-
t. Elemzése közben rámutat arra, hogy a diák rézmetszők valamennyi esetben minta után dolgoz-
jkészségük, gondos és jó színvonalú metsző technikájuk, megfelelő szerkesztői érzékük biztosít-
gy munkásságukkal jelentős helyet vívtak ki maguknak a debreceni grafikai életben. Metszeteik
ati céllal készültek.

eceni rézmetsző kultúra az un. rézmetsző diákok társaságában lendült fel. A felvilágosodás szele
Kollégiumba is. Maróthi professzor munkásságával a gyakorlati és természettudományi tárgyak és
ar nyelv és történelem nagyobb helyet kapnak a tanításban. Az ekkor megjelent tankönyvek és at-
zt bizonyítják, hogy a megnövekedett igények és lehetőségek szükségessé tették a rézmetszés be-
a szemléltető oktatás szolgálatába.

étsző diákok - különösen az Erőss testvérek – megkísérelték a grafikus művészet területét is meg-
i (Csokonai illusztráció, Csokonai portré stb.). Az egyetlen eddig a rézmetsző diákoknak tulajdo-
x librisről Tóth Béla ezt írja: „Erőss műve lehetővé tette az a kis (57 x 75 mm) könyvjegy (ex libris) is,
önyörű betűkkel a Kollégium „Bibliothecaja” könyveihez készült. Egykorú nyomtatott mását
am, de a kis lemez ma is meg van a Nagykönyvtárban.”

vet 61 illusztráció és gazdag jegyzet anyag egészíti ki. Tóth Béla kutatásai alapján tisztázódik né-
res adat, amely a rézmetsző diákok munkásságáról helytelenül került be a köztudatba.

ldi Nyomda munkatársainak gondos munkájával jelent meg ez a kötet.

Lenkey István

KATALÓGUSOK, MAPPÁK DEBRECENBŐL

A nagymúltú debreceni grafikai élet szerény életrekeltője a Debreceni Pedagógus Művelődési Ház Ajtószűrésű Dürer Ex libris-gyűjtő Köre. Nagyon szerény, mert sem kisgrafikával foglalkozó művészek nincsenek nagy számban, sem a gyűjtők száma nem akkora, mint az egykori Ajtószűrésű Dürer Céh idejében, amely népszerűségével annak hagyományait kívánjuk ápolni. Körünk 1973-ban átrendezett soraiban vágy támaszt arra, hogy ha nem is érjük el a nagy előd kiadványainak színvonalát, katalógusainkkal és mappáinkkal adjunk életjelt magunkról. Kiadványaink legtöbbször olvashattunk már híradást a Kisgrafika hasábjain, ezúttal összefoglaló ismertetést adunk róluk.

KATALÓGUSAINK: Az immár hagyományos debreceni virágkarnevál rendezvény sorozataihoz 1973 óta kapcsolódik a virágos ex librisek bemutatása is. Két katalógust készített az Alföldi Nyomda. 1974-ben 5 illusztrációval 343 ex libris és alkalmi grafika leírását közöltük, 1975-ben pedig a 344–774 számig, 12 illusztrációval. Mindkét katalógust a botanikailag meghatározható virágok glosszáriumával egészítettük ki. A kiállított lapokon 130 féle virág található.

A városi tanács Egészségügyi Csoportjának kérésére 1975-ben megrendeztük – az országban először – az orvosi és gyógyszerési ex librisek bemutatóját. A 150 lapból álló anyaghoz illusztrált katalógus készült.

Hazánk felszabadulásának 30. évfordulójára rendezett ünnepség sorozat keretében szovjet művészek ex librisait mutattuk be. A rendezvénysorozat leíró füzetben kapott helyet a kiállított lapok leírása is.

1976-ban a Hajdú-Bihar megyei Természetbarát Szövetség természetjáró hetén virágot, állatot, műemléket és a turisztika szeretetét bemutató kisgrafikai lapokból összeállított anyaghoz készült rotaprint eljárással katalógus.

Még ebben az évben a nyírbátori múzeumban a zenei napokhoz kapcsolódva zenei vonatkozású ex librisekből állítottunk össze kollekciót. A Művelődési Központ katalógust is készített a látogatóknak. Ugyancsak 1976-ban újra bemutatottuk a szovjet művészek ex librisait, a leningrádi Derkovits Gyula Művelődési Házban rendezett Magyar-Szovjet barátsági hét keretén belül. A TVK házi nyomdája illusztrált katalógust készített erre az alkalomra.

Debrecenben *Menyhárt József* kisgrafikáit mutattuk be 1976. decemberében. Ebből az alkalomból mintegy emléket állítva a mi „szeretett Józsi bácsinknak”, – aki körünk művészeti vezetője is volt – készült katalógus. Csak a kiállított lapokat írtuk le. Folyamatban van a kisgrafikai életmű adatsorának kiadása is.

MAPPÁINK: Körünk vezetősége, egyetértésben a fenntartó szerveikkel, elhatározta 1973-ban, hogy kiadja egy 20 x 12 cm nagyságú 12 repülő lapot tartalmazó mappa-sorozatot, amelyben egy-egy művész alkotásából válogatunk lapokat, s ezeket hosszabb-rövidebb bevezetővel adnánk közre. A példányszámot 100-ban határoztuk meg. Eddig 19 mappát adtunk ki:

Az 1973. évi *virágos ex libris* kiállításra 100 számozott példányban jelent meg az első, melyben 11 művész 12 virágot ábrázoló ex librisét találjuk: *Andruskó (2), Bordás, Drahos, Egri Tibor, Haranghy, József Kovács Gyula, Menyhárt, Nagy Ferenc, Szabó László és Várkonyi* lapjait.

Menyhárt Józsefnek 1973-ban és 1976-ban készítettünk mappát. Ez utóbbiban emlékezünk rá. Mindegyik 100 példányban készült Lenkey István bevezetésével.

Józsa János – jelenlegi művészeti vezetőnk – a debreceni művészek között Várkonyi mellett a legaktívabban támogatja az ex librist és a kisgrafikát. 1973-ban fametszeteit tartalmazó mappa 100 példányban és 6 rézkarcát tartalmazó mappa 25 példányban jelent meg. 1974-ben 6 rézkarcát 25 példányban, 6 litográfiáját 50 példányban és 12 linóleummetszetét 100 példányban adtuk közre.

Varga 97

Stett

vi Károly 12 fametszetes mappáját 1974-ben Lenkey István bevezetésével jelentettük meg 100 ban.

Imre 12 linóleummetszetét 100 példányban 1974-ben adtuk közre; egyfelől buzdítani kívántuk másrésztől megismertetni munkásságát. A bevezetést Lenkey István írta.

ó Károly mappája 12 + 5 grafika címen 1974-ben Nagy Dezső bevezetésével jelent meg.

atal 12 fametszete 150 példányban 1974-ben Dr. Semsey Andor bevezetésével hagyta el a t.

ándor Lajos kisgrafikáiból dr. Semsey Andor bevezetésével 1975-ben készült mappa a Mester 80. lapjára, 150 példányban.

y Zoltán halálának 10. évfordulójára 50 számozott példányban 6 rézkarcát adtuk közre 1975- Semsey Andor bevezetésével.

ó Béla kolozsvári grafikusművész Csokonai-illusztrációit 1975-ben a művész 70. születésnapjára ozzott példányban adtuk közre.

Béla 12 fekete-fehér linóleummetszetét 150, 12 kétszínű linóleummetszetét pedig 50 példány- tettük el 1975-ben Dr. Semsey Andor bevezetésével.

erenc 65. születésnapjára 1976-ban 12 fametszetét tartalmazó mappát adtunk ki 150 számozott an. A mappához Lenkey István írt bevezető sorokat.

rsének illusztrálására vállalkozott *Józsa János* az évforduló alkalmából. Az illusztrációk és a bo- portréja rézkarc. A mappa 50 számozott példányban Lenkey István bevezetőjével került a gyűj- v rézkarcokat ifj. Józsa János húzta le.

n vagyunk kiadványaink hiányosságainak. A színvonal emeléséért mindent elkövetünk és vall- ere Bertalannal: „Cselekedjünk, mert az élet csak a tett, mert csak a tettnek van emlékezete.” jozunk.

István, a debreceni Pedagógus Művelődési Ház Ajtósi Dürer Ex librisgyűjtő körének titkára.

LAPSZEMLE

MARGINALIEN 1976. évi 64. szám

Az NDK-ban működő Pirckheimer Társaság folyóirata, melynek címet magyarra a „Széjjegyzetek” szöveget fordíthatnánk le, általában a könyvművészet és a bibliofília kérdéseiről közöl tanulmányokat. Most érkezett számában egyetlen kisgrafikai vonatkozású cikk van: **LOTHAR LANG** beszámolója a Lisszabonban rendezett exlibris kongresszusról, melyen 18 ország gyűjtői vettek részt. — A cikkíró elmondja, hogy két jelentős kiállítást rendeztek a kongresszus alkalmából. Az egyikben a portugál exlibris történetét mutatták be. Ezzel kapcsolatban több résztvevő részéről felmerült az a kritika — írja a szerző —, hogy a kiállítás nem mutatja az exlibris kapcsolódását a könyvhöz és a grafikához. — A kortárs-művészek exlibris-teremtésének tarka kiállítása inkább több kisgrafikai lapot, mint valódi könyvjegyet tartalmazott. A különböző stílusok adtak itt egymásnak találgatást a szürrealizmustól, az absztrakción át, a naturalista kontárkodásig. A kiállítás a cikk szerzőjében azt a véleményt érelelte meg, hogy a jelenkor európai exlibrise — néhány figyelemreméltó egyéni teljesítménytől eltekintve — művészi színvonalában stagnál. Sajnos, jelenleg fennállnak azok az észrevételek, melyeket a cikkíró a bledi kongresszus kiállításával kapcsolatban a *Marginalien* 57. füzetében megírt. — A Kongresszus alkalmából a F.I.S.A.E. tagjai közé felvették Finnországot és Kanadát, ezzel a tagok száma 18-ra emelkedett.

MARGINALIEN 1977. évi (65.) szám

Korábbi számaitól eltérően ebben a szép kiállítású könyvészeti lapban most exlibris-vonatkozású írásaink nem találkozhatunk. Könyvszemléjünkben *Andruskó Károly* fametszetes könyvről emlékeznek meg, mely 1975-ben a miskolci és szekszárdi miniatürkönyv-gyűjtők részére készült.

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 1976. november

Az osztrák gyűjtők szerény kiállítású, mindössze egy nyomtatott lapból álló folyóirata hírt ad **OTTO KAR PREMSTALLER** gyűjteményének kiállításáról, melynek címe: „Grafika — hidam a világ felé”. A méltatást író **E. SCHÖNER** megjegyzése: „Ez a kiállítás valóban hídnak bizonyult, olyan művészet felé, mely még egészséges (I) és nem vesztette el kapcsolatát a múlttal”. Premstaller barátunk kiállításának hírt örömmel olvastuk. Gazdag exlibris-lapszemléjünkben csak a **KISGRAFIKA** ismertetését nem találjuk.

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. 1977. május

Otto Feil és **Hans Ranzoni** professzorokat az Osztrák Exlibristársaság éves közgyűlésén a „Tiszteletbeli tag” címmel tüntette ki, érdemeik elismeréséül, adja hírdül a lap új száma. Tartalmas kiállítási beszámoló olvashatunk ugyanitt *Hedvig Zum Tobel*, *Sylvia Penther*, *Hans Ranzoni*, *Willi Sauer* és *Oskar Laske* kiállításairól. Valamennyi Bécsben nyílt meg és e hírek élénk exlibris-életükről tanúskodnak. A lapból tudjuk meg, hogy a 165 belföldi és 91 külföldi tagot számláló osztrák exlibris-egyesület 1978-ban ünnepli megalakulásának 75. évfordulóját. Könyvszemléjünkben méltatják a **FISAE** évkönyv lisszaboni számát.

76-os esztendő az építészet nemzetközi éve volt. Ez alkalomból közlik JACQUES BOIS cikkének részét az építészet megjelenítéséről az exlibrisen, főként a francia művészek alkotásaiban. — A lisszaboni kongresszus lefolyásáról számol be GERMAINE MEYER—NOIREL asszony. A kiállítások, pályázati versenyek ismertetése után a cikkíró részletesen beszámol a kongresszus lefolyásáról. Elmondja, hogy a résztvevők nevében Chiesa úr mondott köszönetet a rendezőségnek. Kongresszusukat az „emberiség szolgálatának” nevezte, hangsúlyozva, hogy a bledi volt a barátságé, a budapesti pedig a szeretet kongresszusáé. — Ugyancsak ő közli a kongresszus résztvevői részére eljuttatott mappák, kiadványok teljes listáját. Sajnos, a magyar mappáról nem tesz említést.

Az exlibris, befejező részét közli a lap JACQUES BOIS tanulmányának, az építészeti tárgyú, főként francia építészetről. A műemlékekben gazdag Franciaország kastélyai, katedrálisai gyakran szerepelnek a tanulmányban felsorolt lapokon. A cikkíró a fiataloktól várja a grafikai hagyományok folytatását. — JEAN VIGNY az Egyesült Államok kétszázéves jubileuma alkalmából az amerikai exlibris viszonylag rövid történetére visszanyúló múltjáról és gazdag jelenéről ír. Az USA gyűjtőinek egyesülete a kaliforniai San Francisco városban működik. Folyóiratukon kívül 53 év óta, évente gazdag kiállítású évkönyvet is megjelenít. — „Olvasólevelek” rovatukban többek között kiegészítését közli a delfines exlibrisek korábban lezárított jegyzékének.

Az „Életrajzi exlibris” címmel F. Lotz, a pfaffenheimi múzeum igazgatója tanulmányát közlik egy ott rendezett kiállítás alkalmából. A cikk három részre tagozódik: 1) Kézrel festett exlibrisek (melyek a 16. században jelentek meg könyveikben). 2) Elzárt exlibrisek a 19. század végéig. (Ezek között a legkorábbi a 17. század végéről származik.) 3) A 20. század exlibrisei. (Ebben a fejezetben mintegy 40 művészt sorol fel az író, a nálunk is jól ismert Daniel Meyer-t.)

Az „Egyes emberek könyvjegyei” rovatukban most Rochambeau grófról (1725—1807) ír Meyer—Noirel asszony. A cikkben szereplő francia főnemes Lafayette oldalán a francia hadsereg parancsnoka volt az amerikai függetlenségi háborújában. — Lapszemléjükben a KISGRAFIKA 76/1. számát ismertetik.

Az amerikai Illinois államban élő V.O. VIRKAU litván grafikusművészt ismerteti a lap első cikke. 1930-ban született, 1959. óta él az USA-ban, ahol jelenleg egyetemi tanár. 1970. óta mintegy 50 exlibrist készített, többet tizenötnek reprodukcióját közlik, — ZYGMUNT WASNIEWSKI lengyel grafikusművész 1976. szeptember 1-én, 55 éves korában, szívinfarktus következtében elhunyt. A méltatás elmondja, hogy Virkau akkóban született, a képzőművészeti főiskola után egy ideig üvegművészettel foglalkozott, de aztán visszatért a grafikához és nemsokára a wroclawi képzőművészeti főiskola igazgatója lett. Egyik a „RYS” nevű exlibrisművész-csoportnak, rendszeres szervezője a „Wroclaw-Exlibris” kiállítások. A kiállítások Őuvre-listája mintegy 200 exlibrist tartalmaz. A cikket 9 exlibris illusztrálja. — RAJKO PAVLA szlovén exlibris-egyesület működéséről ír. Egyesületüknek 380 jugoszláv, 23 külföldi és 9 magyar tagja van. Ez utóbbiak a különböző múzeumok, könyvtárak. — KÉKESI LÁSZLÓ munkásságáról számol be — 9 exlibris kíséretében — a lap 44—45. oldalán. HANS LAUT-nak a DEG. 1975-ös évkönyvében jelentetett cikkét közlik rövidített formában, német, dán és angol nyelven. Művészünk újabb szerzői munkáival nyugtázzhatjuk. — O. HRADECNY német nyelvű cikke az 1976. októberi olasz exlibris kiállításáról számol be, névszerint felsorolva többek között a magyar résztvevőket is. — 1976. novemberében Münchenben a Hartung és Karl cég árverésén az exlibris-mappák igen magas kikiáltási áron kerültek kalapács alá. A lap több ilyen kiadványt is felsorol, melyek értéke állandóan emelkedik.

Ugy látszik, a nyomdai „átfutás” gondjaitól belga laptársunk sem mentes. Múlt évi első és második számaukat összevontan, 1977. júniusában hozta meg a posta. A lap pompás kiállítása, színes illusztrációi kárpótolták az olvasókat a késedelemért. — Első cikkükben *A. Rousseau* az ismert belga művészházaspár *Désh Acket* és *Nelly Degouy* munkásságával foglalkozik abból az alkalmából, hogy Sint Niklaas Exlibris központjában nagyszabású kiállítás nyílt műveikből. Mindketten Antwerpenben születtek (a művész 1905-ben, felesége 1910-ben) és ugyanott végezték el a Képzőművészeti Főiskolát is. Bár mindketten a grafika iránt érdeklődtek, a legváltozatosabb technikákat alkalmazva sok közös művet alkottak. *Désh Acket* elsősorban a vonal mestere, szívesen alkalmazza lapjain a legkülönbözőbb frásztípusokat. Ebben egyedülálló hazájában. *Nelly Degouy* művei nőiesebbek, melegek. Alkotás közben érzelmei vezetik. Szívesen szerepelteti lapjain a régi századok pompás öltözetű, kecses dámáit. A terjedelmes cikket mindkét művész teljes exlibris-listája követi, *Acket* 121, *Degouy* 86 alkotásával.

A következő cikk ugyancsak *A. Rousseau* írása *Antanas Kmieliauskas* litván grafikusról. 1932-ben született s művészeti tanulmányait 1957-ben fejezte be Vilniusban. Grafikáin kívül — melyeket jól ismernek és becsülnék a magyar gyűjtők — nagyméretű kőszobrokat is faragott. 1962 óta foglalkozik exlibrisrel és ez az alkotó-periódusa 1968-ig tartott. Ebben 80 művet alkotott, ezekből mintegy 30 nonfiguratív. Fejlődésében döntő esztendő volt 1968. Ekkor teljesedett ki színvilága, vált jellegzetessé komponálási módja: a kép statikus, sokszor építészeti elemeire ellentétként élő, mozgó, mindenképpen könnyedebb figurát helyez. — 1976-ban teljesedett a művész régóta dédelgetett vágya: freskót fest a vilniusi egyetem részére! A cikket a művész exlibriseinek részletes katalógusa követi. A közölt művek száma (1976-ig) 240. A lap nyolc exlibris színes reprodukcióját is közli, igen jó nyomdai kivitelben.

A továbbiakban ismertetett *Michel Elsdorf* és *Andrée Loxhay* belga művészpár nemrég került ki a Főiskoláról, a férj 24, a feleség 23 éves. Néhány exlibrisüket közli a lap, melyeket szemlélve a századok szecessziós lapjainak rossz emléke juthat eszünkbe. Vajon helyes önkifejezési forma két fiatal művész számára ez az epigonság? *Cyrril Bouda* 75. születésnapja alkalmából pársoros méltatást kap a lapban. Közlök ön-karikatúráját s a méltó sorokból megtudjuk, hogy 1976-ig 30 exlibrist alkotott. Bélyegterveinek, olajképeinek, üvegablakainak száma is jelentős.

A lap állandó mellékletét képező, stencillel sokszorosított „Közlemények”-ben a szerkesztőség válaszol az olvasók arra vonatkozó kérdésére, miért nem vállalkozik Belgium a következő kongresszusok egyikének megrendezésére? Az egyik ok, hogy nem rendelkeznek olyan jótállóval (személlyel vagy testülettel) akik a kongresszus esetleges ráfizetését vállalnák. A másik okot a megfelelő számú szervező hiányában látják. Szerintük ugyanis a szabadidejükben kisgrafikával foglalkozók nem rendelkeznek annyi idővel, hogy ilyen nagy munkára vállalkozhatnának. (Ezért illeti újjólág is elismerés a budapesti kongresszustól sikeresen megrendező önkéntes aktiváinkat!) A belga lap leszögezi, hogy az elterjedt híresztelések ellenére egyelőre nem tervezik kongresszus megrendezését. Ezt 1980-ra is fenntartják.

Gazdag könyvszemléjükben a lisszaboni FISAE évkönyvről és a *Katona—Szölgvény* mappáról is szó esik.

DRUSTVO EXLIBRIS SLOVENIAE — 1977. március

A szlovén Exlibrisegyesület négy kis oldalon megjelenő közlönye életük eseményeiről számol be szlovén és angol nyelven. Megtudjuk ebből, hogy az Isztria-i felszigeten levő Piran és Koper városokban rendeztek nemrég exlibris kiállítást. Áprilisban közös kirándulást szerveztek a Bled tőzszomszédságában elterülő csodálatos vidékre. Egy taguk férjhezment és Norvégiába költözött. — Az egyesület a szlovén exlibris bibliográfiáját készíti elő. A Ljubljánában működő szerkesztőség ehhez kéri a gyűjtők segítségét az exlibris tartalmazó kiadványok címlének, megjelenési adatainak közlésével. (Címük: Ljubljana, Trubarjeva 14.)

24-ben született JACQUES RASDOLSKY belga exlibris művész munkásságát ismerteti H. FOGED. A művész 3 év alatt mintegy 60 könyvjegyet készített, főként erotikus témákról. — A követke-
zőt M. KAIZL írta VLADIMIR KOMÁREK cseh grafikusról, aki 1928-ban született és oeuvre-listá-
t ismerteti. Lap- és könyvszemléjünkben két magyar exlibris-kiadványt ismertetnek. Az
Katona Gábor és Szölgvény Pál 1976-ban kiadott, 10 darabos mappája. A másik *Vén Zoltán*
1976-ban kiadott metszeteinek gyűjteménye. A hírek között H.C. BARENHOLD dán festő, grafikus
haláláról olvashatunk.

ISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 1976. évi 4. szám — 124. füzet

1936-ban született svéd grafikus CLARENCE BERGQUIST munkásságát ismerteti H. FOGED. A mű-
vész tanulmánya. A közölt opus-lista szerint 16 könyvjegyet készített a művész, ebből 5-öt a lap-
reprodukciónak. Ugyancsak kisszámú exlibrist, mindössze 13-at mondhat magáénak a következő
művészt ismerteti dán művész, LAURITZ B. TAANING, aki 1908-ban született. A lapban reprodu-
kcióban a klisé exlibrisének gyermekded hangvétele a lap korábbi színvonalához nem illik. Két német
„haláltánc-exlibrise” után GUNTER HESS kelet-berlini gyűjtő beszámolóját közli 1965. óta
gyűjtőtevékenységéről. Tízezer darabból áll gyűjteménye, 62 saját lapját cseréli. ISAAC GRUNE-
svéd művész (1889–1946) munkásságának ismertetését két reprodukciója kíséri. — FLEMMING
dán gyűjtő rövid írásában arra mutat rá, milyen fontos elem az exlibris esztétikai hatásában a szép
és a jól megválasztott szín. — „Olvasóink exlibrisei” sorozatukban MOSKÁL TIBOR egy színes lap-
reprodukciót ismertet. Lapszemléjünkben a KISGRAFIKA 76/1 számának ismertetésével találkozunk.

ISK EXLIBRIS TIDSSKRIFT 1977. évi 1. szám — 125. füzet

Az első cikkének öröndetes magyar vonatkozásai vannak. *Perei Zoltán* grafikusművésznket mutatja
be *Árpád Ferenc*. Az 1913-ban született művész néhány évig Angliában élt. Tizenkét éve foglalkozik
művészetével, ilyen alkotásainak száma tekintélyes. A cikket öt fametszetű exlibris reprodukciója kíséri. —
„Exlibrisek napjaink fényében” című sorozatukban H. Fogedgaard ismerteti *Georg Jilovszky*
(1958) cseh művész életművét, aki mintegy száz, romantikus hangvételű, főként rézkarc-techniká-
val készített könyvjegyet alkotott. — „Olvasóink exlibrisei” rovatukban szívesen fedeztük fel *Fery Antal*
magyar művészt, eredeti exlibrisét, melyet Pedersen dán gyűjtő részére készített. — A modern bje-
nyűjteményéről közölnek tanulmányt *Minkevich* minski gyűjtő tollából. Meglepően sok művész fog-
lalkozik exlibrisel, különösen 1960 óta. Az erotikus exlibrisekről szóló rövid cikk egyik illusztráció-
ja *Árpád Ferenc* fametszete. Könyvszemléjünkben a „Magyar Kisgrafika 1975.” c. mappánkat és az Egri
Könyvtár „Népek hazája, nagyvilág” c. kiállítási katalógust ismertetik. A harmadik magyar pub-
likáció 1976-ban megjelent „Nemzetközi kisgrafikák kiállítása”. Ezt közelebbi adatok hiányában
nem tudunk azonosítani.

ISK WERELD 1976. szeptember

Az 1976. évi 3. számú beszámolót közli a lap őszi száma, ebben részletesen ismertetik a FISAE évkönyv Portugá-
liai kiadványát III. kötetét, benne dr. Semsey Andor tanulmányát *Varga Nándor Lajos* művészetéről.

ISK WERELD 1976. december

Az 1976. évi 4. számú lapban *Karacsony Sándor* erdélyi művész exlibrisének reprodukcióját. Kár, hogy a lap
reprodukcióját „portugál” nemzetiségűnek nyilvánítja, nyilvánvalóan sajtóhiba következtében.
A 1976-tól 1976-ig terjedő 9 évfolyam összevont tartalomjegyzékét közli ebben a számban a lap. Szá-
munka közölt illusztrációk jegyzéke érdekes. A következő magyar művészek alkotásait közölte a lap
1976. évi kilenc év alatt: *Bordás Ferenc, Csohány Kálmán, Diskay Lenke, Drahos István, Gross Arnold,*
Karacsony Sándor, Kopasz Márta, Maurer Dóra, Nagy Arisztid, Rákóczy Ferenc, Stettner Béla. Lapszem-
léjünkben a KISGRAFIKA 76/1. számát ismertetik, itt közli *Kertész-Kollmann Jenő* Balassi Bálint lapját.

MITTEILUNGEN DER D.E.G. 1976. évi 2. szám

Lapszemlénkben említettük már, hogy az NSzK exlibris-gyűjtőinek lapja 1976. óta Dániában jelen meg, az Exlibris Revue mellékleteként. A négy oldalas lap beszámol a D.E.G. éves találkozójáról, mely 1976. októberében St. Niklaas Exlibriscentrumában rendeztek meg. (Ez kb. olyan vállalkozás, mint a magyar gyűjtők számára Bécsben rendezne éves találkozót a KBK. Vajon hányan lennének ott jelen, hiszen a Fészek-beli havonkénti összejövetelről is olyan sokan, rendszeresen távol vannak?) — Főhely szerepel JOSEF HEGENBARTH 1884-ben született német grafikusművész méltatása, aki rövid praktortartózkodásától eltekintve, egész életét Drezdában élte le, ott is halt meg 1962-ben. A neves művész életében 73 könyvet illusztrált, alkotásainak jegyzékében 3045 tollrajz, 682 ecsetrajz, 287 tusrajz, litográfia és 15 rézkarc szerepel. A cikk közli a művészről szóló fontosabb kiadványokat is.

MITTEILUNGEN DER D. E.G. 1977. április

Ismét új formában, de most már önállóan jelent meg az NSzK gyűjtőinek lapja. Nem vált be ugyanis az a módszer, hogy lapjukat a dániai Exlibris Revue mellékleteként adták ki. — Első cikkük az 1977. március 24-én Berlinben elhunyt *Conrad Felix Müller* munkásságáról szól, aki a német expresszionizmus jelentős képviselője volt. Életében 1600 festményt és 675 grafikát alkotott. Köztük leginkább említésre méltó fametszetei. — Ki ismeri az alábbi személyek exlibriseit? — kérdi a lap és közli a művészek névsorát:

Hermann Müller (1828–1896)

Dr. Hermann Julius Böttger (1843–1917)

Dr. Lothar Böttger (1885–1975)

A lapokat keresi: Holm-Uwe Böttger, Parkallée 201, 2800 Bremen 1. A DEG 1977. szeptember 10-én, 11-én Wuppertalban rendezi meg éves találkozóját. Erre *H. Huffert* készít elő kiállítást a tagok gyűjteményéből. — Ugyancsak a lap ad hírt arról is, hogy *Warnecke* 1890-ben megjelent és igen ritka „Német könyvjegyek-exlibrisek” c. könyvét Klaus Rödel most rota nyomással újból megjelenteti. A könyv előjegyzésben 100 nyugatnémet márka lesz.

EX LIBRIS-BUCHEIGNERZEICHEN 1976. november

A svájci gyűjtők lapjában CARLO CHIESA ismerteti az 1907-ben Bazelban született ALDO PATOCCHI művészetét. A svájci mester alkotásainak legszebb darabjait 1968-ban jelentette meg a luganói Toloski kiadó. A cikkel nyolc exlibris reprodukcióját közlik. Ezek eredeti példánya 10 svájci frank beküldésére kapható. A lapban a Svájci Exlibris Klub titkárától beszerezhető. EMIL ANNER (1870–1925) svájci grafikusművészről RUTH IRLET tollából közöl a lap megemlékezést. — A Svájcban élő exlibris-művészek névsorának címjegyzékének közlése után több oldalon ismertetik a leggyakoribb grafikai technikákat. — „Hogyan kezdtem el az exlibris-gyűjtést?” Erre a kérdésre válaszol egy-egy hangulatos írásban a svájci exlibris-életben három neves személyisége, CARLO CHIESA, RUTH IRLET és ERNST WETTER.

EXLIBRIS-BUCHEIGNERZEICHEN — 10. szám, 1977. április

Svájc exlibrisművészeinek ismertetésével kezdli új számát a lap. Ez alkalommal *Fritz Widmann* (1866–1937) és *Fritz Gisi* (1878–1961) munkásságáról esik szó. Az 1890-ben született Emil Jung gyűjtő nemcsak a neve szerint örökké fiatal. A lap legtöbb oldalát az ő tevékenységének szenteli, közölve a legfontosabb, saját nevére készült exlibriseinek leírását. — Örömmel láttuk a lapban *Diskay Lenke* egyik újabb színes exlibrisét, melyet Ruth Irlet svájci kedves barátunk részére készített. *Dr. Semsey Andor* ugyan megjelent cikkéből megtudhatták az olvasók, hogy a művésznő nemcsak a hazai exlibris-élet, hanem az egész európai exlibris-művészet legkitünőbb alkotóművészei közé tartozik. Első exlibriseit 1959-ben nyertta meg s ezekkel a Fialatok Stúdiója 3. díját nyerte el. Ezt azóta számos előkelő díj, kitüntetés és elismerés követte. Lapjainak száma meghaladja a 250-et. — A hírek között olvashatjuk, hogy a híres hazai Kunstmuseum kicsi, de szépen rendezett, jelentős exlibris-gyűjteménnyel is rendelkezik, honi és külföldi művészek alkotásaiból. — *Carlo Chiesa* beszámolójában a portugál kongresszust — nehézségei ellenére is sikerültnek tekinti. A lap eredetiben közli a Lisszabonban a magasnyomású művek között első díjjal nyert *Kobi Baumgartner* svájci művész lapját.

Dr. Soós István

lv Krupka neves csehszlovák gyűjtő honfitársnőjét, Anna GRMELVÁ-t mutatja be. A gazdagon í-
ált cikkhez a művésznő kétszázat haladó könyvjegyének munkasora követi. Gian Luigi UBOLDI
grafikusművészről G. Mantero ír. A művész 1915-ben született és a közölt munkasor szerint 1948-
ig 114 ex librist készített, ezek kevés kivétellel száldúc fametszetek. A folyóirat közli a már koráb-
biadott exlibris-munkasorok újabb adatait (D. Meyer, Ch. Blaesbjerg, J. Naha, E. Peter, G. Gaudaen
Fausto Moreira Rato cikke a régi portugál exlibrisek egy részletkérdésére vonatkozik, Severino
ho pedig a bibliofil Herminio Martins D'Oliveira könyvjegyét ismerteti. Ez a szám tartalmazza
abroni ex libris-kongresszus végleges programját is.

zíliaiban élő ex libris-szakíró, A. Jacinto Junior Katalin angol királynő és portugál hercegnő két fel-
zett ex libriséről ír. Brian North Lee cikke az angol Leo WYATT ex libris-művészetét ismerteti.
jellegzetes képviselője a konzervatív angol könyvjegyművészetnek. Műveinek jegyzéke a tulajdo-
betűrendjében van összeállítva, a legtöbb fa- és rézmetszet. Túlnyomó részük a hetvenes években
lt. Betűinek szépsége különösen figyelemreméltó. José Vicente de Braganca egy múlt századvégi
gál ex librist mutat be, a berlini Heinicke fametszetét.

első szám, ami a lisszaboni kongresszus után megjelent. A.M. da Mota Miranda felteszi a kérdést:
te-e a fáradtság? A kérdésre határozottan pozitív választ ad. Magáról a kongresszusról a követke-
im fog részletesen beszámolni. José Vicente de Braganca a csehszlovák Jaroslav KAISER grafikus-
zról ír, akit a folyóirat már 1968-ban bemutatott olvasóinak. A művész munkasora 111 ex libris
t tartalmazza. Fausto Moreira Rato a Madridban 1949-ben megjelent Ex libris y Exlibristas c. F.E.
által írt mű portugál vonatkozásaival foglalkozik. A-Rousseau észrevételeket közöl a legrégibb
gál ex librisekkel kapcsolatban. Robert de Poliange ex librisével kapcsolatban egy cikk a heraldika
újított segítségére hívja fel a figyelmet.

S.A.

German RATNER műanyagmetszetei

RÉSUMÉ

Dans l'article premier Mme *B.SUPKA*, collaboratrice de la Galerie Nationale Hongroise, analyse les causes de la popularité actuelle des arts graphiques. Ses pensées sont publiées à l'occasion d'une exposition d'une grande envergure des arts graphiques et plastiques à l'occasion de la Semaine Mondiale des Beaux-Arts. (P.1-8.)

C'est *ANDOR SEMSEY* qui présente aux lecteurs l'activité du *ZOLTÁN NAGY*, directeur d'art de l'Imprimerie d'État des Billets de Banque en Hongrie. Il est né en 1916 à Tapolca. Après ses études d'artiste, depuis 1940 il développe son activité chez l'institution mentionnée. Son nom fut bien connu aussi à l'étranger par ses timbres, billets de banque, gravés sur cuivre. Sa série de timbre „Costumes folkloriques” lui a gagné le Prix Munkácsy. Il est un grand admirateur du culte de la ligne de Dürer. Sur ses ex libris (en quantité d'une douzaine) il suit avec humilité artistique ses traits de la main. (P.10-12)

Quoique Mme *MARGIT ÁGOTHA* est bien connue en Hongrie par ses créations, c'est pour la première fois, que notre revue publie l'article du *Dr. IMRE SOÓS* sur son activité. Elle est née à Miskolc en 1911, ses maîtres à l'École Supérieure des Beaux-Arts étaient MM. Kádár et Bernáth. Ses petites graphiques furent publiées dans les cartelles diverses, éditées par la K.B.K. (P.15-17.)

Le Docteur *OTAKAR MAŘIK*, fils du peintre tchèque Jaroslav Marik, est un médecin par sa profession mais il s'occupe aussi de la petite graphique. En 1970 il était un délégué au Congrès de Budapest — évoqué sur lui dans son article *ANDOR SEMSEY* (P.18-20.) Jusqu'à présent il a créé 130 oeuvres graphiques parmi eux 86 ex libris. Ses créations figuraient aux plusieurs expositions. Sur la page 19, nous publions son ex libris originale, créée par l'auteur de l'article.

Le Docteur Ingénieur *GIANNI MANTERO* a accompli à Como le 10 janvier 1977 son 80ème année. À cette occasion importante la Rédaction de notre Revue, la Société des Amis de la Petite Graphique et les collectionneurs hongrois le saluent avec des sentiments les plus sincères. Docteur Mantero est la personnalité la plus éminente du passé et du présent de la collection de l'ex libris. Il a soulevé cet esprit de la collection à la hauteur des relations bonnes et humaines. Il a forgé la masse des collectionneurs en une grande famille, cultivant l'esprit de l'amitié. (P.21-22.)

Sur la page 23 on lit une nécrologie sur Erzsébet *ASZÓDI WEIL* (1901-1976) écrite par le Professeur *NÁNDOR LAJOS VARGA*. L'artiste ne s'occupait pas de la petite graphique, mais ses eau-fortes ont présenté les beautés de la ligne.

Dans la rubrique „Forum des Collectionneurs” *ANTAL ARATÓ* exprime sa proposition: Il fallait organiser des collections de la petite graphique dans les institutions publiques (musées, bibliothèques). (P.24-25.) L'autre article présente le Nestor des collectionneurs hongrois, le Docteur *SÁNDOR LÁSZLÓ ILLYÉS* (P.26-28.) Il s'occupe de la collection des oeuvres graphiques depuis 1933, devenant membre de la MEGE. A présent il fait le change avec 350 ex libris, entre eux 200 portent son nom. Sa collection de l'Ex Libris Fingesten compte environ 550 pièces, c'est — après la collection Soó — la plus volumineuse en Hongrie. Le Docteur *ILLYÉS* a 71 ans, il est un membre très actif de la Présidence de la K.B.K.

Sur la page 29, nous présentons l'activité de Centre d'Ex Libris de St.Niklaas (Belgique). Le Centre possédait à présent 3450 ex libris hongrois, créés par 148 artistes. L'artiste hongrois le plus richement y représenté est István Drahos avec 806 pièces.

Les nouvelles sur la vie d'ex libris se trouvent sur les pages de 30. à 35. — La liste des NOUVEAUX MEMBRES se trouve sur la page 36.

Dans la rubrique *KÖNYVESPOLC* (Casier de Bibliothèque) on lit sur les livres récemment parus commentés par A.A., S.A. et István Lenkey. (P.37-41)

Sur les pages de 42 à 47 nous publions les révisions des revues d'ex libris par *Dr. IMRE SOÓS* et *Dr. ANDOR SEMSEY*.

KIADVÁNYOK

Felhívjuk, különösen új tagjaink figyelmét, hogy az alábbi kiadványaink titkárunknál megrendelhetők:

Lipcei kongresszusi mappa 10 linó és fametszettel	20.- Ft
Hamburgi kongresszusi mappa 10 linó és fametszettel	20.- Ft
1967 Bpesti Baráti Találkozó kiállítási katalógusa	5.- Ft
Ugyanezen Találkozó mappája 20 linó és fametszettel	40.- Ft
Comoi kongresszusi mappa 20 linó és fametszettel	40.- Ft
KBK 10 éves Jubileumi Évkönyve, lenvászonnkötésben, 168 oldal terjedelemben, 55 illusztrációval, Kner nyomda gondozásában	80.- Ft
A XIII. Budapesti Nemzetközi Kongresszus mappája, 37 linó és fametszettel, lenvászonnkötésben	87.- Ft
A budapesti Kongresszus alkalmából általunk kiadott:	
Az Exlibris Művészei II. kötete, 11 külföldi és 3 magyar művész 136 eredeti grafikáját tartalmazza, 185 oldal terjedelemben.	
Már csak néhány példány áll rendelkezésre	142.50 Ft
Kisgrafikai Értesítő II. kötete. Folyóiratunk 1968–71. évfolyamai kötve 442 oldal terjedelemben. Már csak néhány példány. (Az első kötet már elfogyott)	100.- Ft
Dániai kongresszusi mappa, 30 fa és linómetszettel	60.- Ft
Jugoszláviai kongresszusi mappa 12 fa és linómetszettel	30.- Ft
German Ratner moszkvai grafikus mappája 10 műanyagmetszettel	30.- Ft
Lisszaboni kongresszusi mappa 20 linó és fametszettel	50.- Ft
Lisszaboni kongresszusi mappa 20 linó és fametszettel, valamint 8 rézkarccal	130.- Ft

Vidéki megrendelés esetén 6.- Ft portóköltséget levélbélyegben mellékeljenek.

III./KUL 64/1976

77330 DATORG NYOMDA — Felelős vezető: Harkai József

Megjelent 500 példányban 4 (A5) ív terjedelemben

GÁCSI Mihály – Az ördög malma – linómetszet X3